

**UCHWAŁA Nr VII/70/2015
RADY MIASTA LEGIONOWO**

z dnia 22 kwietnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Strategii działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020”

Na podstawie art. 18 ust. 1 w związku z art. 5c ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.¹⁾) uchwała się, co następuje :

§ 1. Przyjmuje się „Strategię działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020”, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Legionowo.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Janusz Klejment

---

¹⁾Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2013r.: poz. 645 i poz. 1318 oraz z 2014r.: poz. 379 i poz. 1072.

Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020

Spis treści:

1. Wstęp	2
2. Metodologia prac nad strategią	5
3. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi różnego szczebla	7
4. Diagnoza sytuacji osób starszych w Legionowie	11
4.1 Struktura demograficzna Legionowa	11
4.2 Diagnoza sytuacji seniorów w Legionowie	11
4.2.1. Sytuacja seniorów w Legionowie	11
4.2.2 Wnioski i rekomendacje z badań	14
5. Analiza SWOT	16
5.1 Zdrowie i rekreacja	16
5.2 Sfera obywatelska	17
5.3 Edukacja i kultura	18
6. Zdiagnozowane problemy	20
7. Określenie celów	22
7.1 Poprawa i rozszerzenie i działań skierowanych na utrzymanie zdrowia i rozwój aktywności fizycznej legionowskich seniorów	22
7.2 Zwiększenie aktywności obywatelskiej mieszkańców Legionowa w wieku 60+	23
7.3 Zwiększenie aktywności edukacyjnej i kulturalnej legionowskich seniorów	24
8. Harmonogram działań	26
8.1 Zdrowie i rekreacja	27
8.2 Sfera obywatelska	30
8.3 Edukacja i kultura	37
9. System monitoringu i ewaluacji realizacji strategii	44
10. Źródła finansowania strategii	44
11. Zakończenie	44

1. Wstęp

Strategia powstała w wyniku prac w projekcie „Legionowianie 60+ współtworzą senioralną strategię działań Miasta”. Inicjatorem jej utworzenia i liderem projektu było Stowarzyszenie Pomocy Potrzebującym „Nadzieja” z Legionowa, które projekt zrealizowało w partnerstwie z Fundacją Pracownia Kompetencji. Partnerzy projektu uzyskali poparcie władz miasta, dzięki czemu w opracowanie strategii włączyli się przedstawiciele samorządu Legionowa. Oprócz nich w pracach udział brali seniorzy z Legionowa, dla których dokument został stworzony, organizacje pozarządowe działające na rzecz seniorów, a także wszyscy mieszkańcy miasta, którzy wzięli udział w konsultowaniu strategii.

Projekt „Legionowianie 60+ współtworzą senioralną strategię działań Miasta” został zrealizowany przy udziale środków z programu Obywatele dla Demokracji. Program Obywatele dla Demokracji finansowany jest ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (czyli tzw. Funduszy EOG). Fundusze te są formą bezzwrotnej pomocy udzielanej przez Norwegię, Islandię i Liechtenstein piętnastu państwom członkowskim Unii Europejskiej z Europy Środkowej i Południowej w celu zmniejszenia różnic ekonomicznych i społecznych w państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Poza Polską beneficjentami pomocy są: Bułgaria, Cypr, Czechy, Estonia, Grecja, Hiszpania, Litwa, Łotwa, Malta, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry. W ramach Funduszy EOG wydzielone zostały środki przeznaczone dla organizacji pozarządowych. Na program realizowany w Polsce przeznaczono 37 mln euro, co czyni go największym programem dla organizacji pozarządowych spośród wszystkich działających w 15 krajach UE.

W Polsce program wdrażany jest przez Fundację im. Stefana Batorego w partnerstwie z Polską Fundacją Dzieci i Młodzieży, która zajmuje się projektami tematycznymi dotyczącymi dzieci i młodzieży. Celem programu jest wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w budowaniu sprawiedliwości społecznej, demokracji i zrównoważonego rozwoju w Polsce. Dotacje udzielane w ramach programu mają na celu: zwiększenie udziału obywateli w życiu publicznym, upowszechnianie wartości demokratycznych i praw człowieka, rozwój działalności rzeczniczej i kontroli obywatelskiej, wspieranie grup narażonych na wykluczenie, wzmocnienie kondycji organizacji pozarządowych i tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi trzeciego sektora¹.

Lider projektu Stowarzyszenie Pomocy Potrzebującym „Nadzieja” istnieje od 2004 roku, a od grudnia 2005 posiada status organizacji pożytku publicznego. Aktywnie działa w Legionowie i pozostałych gminach powiatu legionowskiego, realizując projekty na rzecz osób potrzebujących, zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym : niepełnosprawnych, bezrobotnych, starszych, chorych. Zarząd i członkowie stowarzyszenia, dzięki swojemu zaangażowaniu i pracy na rzecz lokalnej społeczności, dobrze znają problemy, dotyczące mieszkańców powiatu, w tym miasta Legionowo.

Fundacja Pracownia Kompetencji (FPK) powstała w 2012 roku w Warszawie, a w 2014 roku zmieniła siedzibę na Legionowo. Jej misją jest zapobieganie oraz minimalizowanie skutków wykluczenia społecznego ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych, kobiet, osób w wieku 50+ oraz osób z terenów wiejskich. W projekcie „Legionowianie 60+ współtworzą senioralną strategię działań Miasta” FPK była partnerem, którego zadaniem było dostarcze-

---

¹ Obywatele dla Demokracji, Podręcznik dla Wnioskodawców i Grantobiorców, wydanie II uzupełnione, luty 2014, str. 4, www.ngofund.org.pl

nie usług eksperckich z zakresu diagnozy sytuacji legionowskich seniorów oraz przeprowadzenia wśród nich badań jakościowych, obejmujących przeprowadzenie spacerów diagnostycznych oraz kawiarenek konsultacyjnych. Dzięki tym badaniom rozpoznane zostały potrzeby i oczekiwania starszych mieszkańców miasta, zebrano również ich sugestie odnośnie rodzaju i kierunku działań, jakie należy podjąć, by ułatwić funkcjonowanie osobom starszym w mieście. Ponadto przedstawicielki FKP koordynowały prace dwóch, z trzech, zespołów roboczych, zajmujących się zagadnieniami aktywności obywatelskiej oraz edukacji i kultury oraz przeprowadziły warsztaty konsultacyjne wstępnej wersji strategii wśród 150 mieszkańców i mieszanek Legionowa w wieku 60+.

Projekt „Legionowianie 60+ współtworzą senioralną strategię działań Miasta” został przygotowany, by zmienić postrzeganie seniorów w Legionowie. Stowarzyszenie Pomocy Potrzebującym „Nadzieja” już w 2010 roku przeprowadziło badania ankietowe wśród starszych mieszkańców miasta. Jego wyniki pokazały, że nieznanostwo potrzeb seniorów, niedostosowanie do nich przestrzeni publicznej, systemu informowania o ważnych sprawach, oferty kulturalnej i sportowej, jak również organizacji opieki zdrowotnej i usług opiekuńczych, prowadzi do ich alienacji i w skrajnych przypadkach, wykluczenia społecznego. Dostrzeżonym wówczas problemem było również postrzeganie osób starszych przez urzędników jedynie przez pryzmat zabezpieczenia usług opiekuńczych i medycznych. To wszystko było załącznikiem projektu, w ramach którego został opracowany niniejszy dokument.

Zgodnie z założeniami projektu „Legionowianie 60+ współtworzą senioralną strategię działań Miasta” strategia została opracowana w wyniku partnerskiej współpracy mieszkańców miasta Legionowo, do których projekt był skierowany, czyli osób w wieku od 60 lat wzwyż, organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów i władz Legionowa z liderem projektu, tj. Stowarzyszeniem Pomocy Potrzebującym „Nadzieja” i jego partnerem – Fundacją Pracownia Kompetencji. Warto odnotowania jest fakt, że SPP „Nadzieja” ma bogate doświadczenie w realizacji wielu projektów na rzecz osób starszych i potrzebujących. Prowadzi od kilku lat prężnie działający Legionowski Uniwersytet Trzeciego Wieku (LUTW), reaktywowało Legionowski Klub Amatorów, z inicjatywy stowarzyszenia powstała Rada Seniorów, działająca przy Prezydencie Miasta Legionowo. „Nadzieja” jest również organizatorem szeregu wydarzeń kulturalnych, skierowanych do starszych mieszkańców miasta i prezentujących ich dorobek, m.in. „Senioraliów”. Oprócz inicjatyw na rzecz seniorów SPP „Nadzieja” realizuje też inne projekty na rzecz osób potrzebujących, m.in. w partnerstwie z Powiatem Legionowskim, Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Legionowie i Powiatowym Urzędem Pracy w Legionowie stowarzyszenie doprowadziło do utworzenia drugiego w Polsce powiatowego centrum integracji społecznej, którego celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób długotrwale bezrobotnych. Również partner projektu – Fundacja Pracownia Kompetencji, posiada doświadczenie w działaniach na rzecz seniorów. Prowadzi bowiem cyklicznie na terenie Warszawy autorski program „Pracownia Kompetencji – Aktywny Senior”.

Tło powstania strategii „Legionowianie 60+ współtworzą senioralną strategię działań Miasta”

W Legionowie coraz większy odsetek mieszkańców stanowią osoby starsze. Aktualnie w Legionowie zamieszkuje 11 712 mieszkańców powyżej 60 roku życia. W tej liczbie jest 6 997 kobiet i 4 715 mężczyzn. Z roku na rok ilość mieszkańców w tej grupie wiekowej zwiększa się. Obecnie stanowią ponad dziesięć procent ogółu społeczeństwa. Dokument strategiczny, który powstał w ramach projektu, pozwoli zaplanować długofalowe działania na rzecz poprawy jakości życia seniorów w Legionowie, uwzględnia potrzeby osób starszych i specyfikę tej grupy społecznej, a także daje możliwość zagospodarowania potencjału drzemiącego w osobach w wieku powyżej 60 lat. Zarówno władze miasta Legionowa, instytucje zajmujące się pomocą społecz-

na, jak i organizacje pozarządowe dostrzegały problem braku właściwego dokumentu, który uporządkowałby wszelkie potrzeby i problemy mieszkańców Legionowo w grupie wiekowej 60+. Ważnym działaniem jest także powołanie Miejskiej Rady Seniorów. Do 2013 roku obowiązywała Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych (obecnie dokument jest w trakcie aktualizacji), w której jednym z priorytetów jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i podniesienie poziomu jakości życia osób starszych. Był to jednak dokument, który kwestie dotyczące starszych mieszkańców miasta traktował dość ogólnie i nie dawał podstaw do zaprogramowania konkretnych działań na rzecz seniorów w mieście. Nie zawierał również aktualnej diagnozy sytuacji tej grupy mieszkańców i jej specyficznych potrzeb.

Biorąc pod uwagę fakt, że osoby w wieku powyżej 60 lat stanowią obecnie już jedną piątą mieszkańców miasta, a trend demograficzny wskazuje, że ich odsetek w liczbie mieszkańców będzie nadal rosnąć, konieczne jest zaplanowanie działań na rzecz seniorów, które poprawią ich sytuację i komfort życia w mieście, jak również pozwolą wykorzystać potencjał tej grupy na rzecz społeczności lokalnej. Stąd zawiązane partnerstwo i utworzony w nim projekt „Legionowianie 60+ współtworzą senioralną strategię działań Miasta”, którego owocem jest strategia działań na rzecz seniorów.

2. Metodologia prac nad Strategią

Założeniem projektu „Legionowianie 60+ współtworzą senioralną strategię działań Miasta” było stworzenie dokumentu, w którym zostaną wyznaczone kierunki działań, zmierzających do poprawy sytuacji starszych mieszkańców miasta. Przyjęto partycypacyjny model opracowania strategii, polegający na zaangażowaniu w prace nad jej tworzeniem osób, których strategia ma dotyczyć, czyli legionowskich seniorów. Tę grupę określono jako mieszkańców miasta w wieku 60 lat i więcej.

Prace nad Strategią zostały podzielone na etapy. W pierwszym etapie dokonano analizy sytuacji seniorów w Legionowie. W tym celu przeprowadzona została diagnoza potrzeb starszych mieszkańców miasta. Badanie zostało przeprowadzone w dniach 5 – 20 maja 2014 r. i składało się z trzech etapów:

- 1) badania ankietowe (analiza ilościowa),
- 2) spacer badawczy (analiza jakościowa),
- 3) kawiarenki konsultacyjne (analiza jakościowa).

Badanie ankietowe zostało zrealizowane za pomocą kwestionariusza ankiety, który zawierał 19 pytań zamkniętych i półotwartych, jednokrotnego i wielokrotnego wyboru. Seniorom, dobranym w sposób przypadkowy, rozdano 700 ankiet, z czego wypełnionych kwestionariuszy zwrócono 500.

W ramach analizy sytuacji osób starszych odbyło się również badanie jakościowe, tzw. „spacer badawczy”, który miał na celu ocenę przez seniorów przestrzeni publicznej Legionowa z perspektywy osób z tej grupy wiekowej. Badanie zostało przeprowadzone w trakcie trzech spacerów, każdy z nich przebiegał inną trasą. W trakcie spaceru seniorzy wypowiadali swoje opinie na temat różnych aspektów odwiedzanych miejsc, a ponadto wypełniali ankiety oceniające w skali od 1 do 4, gdzie 1 oznaczało źle, a 4 – dobrze.

Dodatkowym badaniem jakościowym były kawiarenki konsultacyjne. Badanie zostało przeprowadzone w dniach 14-15 maja 2014r. i miało formę zogniskowanego wywiadu grupowego. W sumie przeprowadzono trzy tury badania, każda z nich skupiona była na innym problemie:

- 1) aktywność obywatelska,
- 2) zdrowie i rekreacja,
- 3) kultura i edukacja.

W następnym etapie prac nad strategią powołane zostały trzy zespoły tematyczne. Zespoły pracowały w dziedzinach, które zostały już wcześniej zdiagnozowane w trakcie badań jakościowych. Utworzono więc zespoły:

- 1) ds. zdrowia i rekreacji,
- 2) ds. sfery obywatelskiej,
- 3) ds. edukacji i kultury.

W skład każdego z nich wchodziła koordynatorka ds. strategii, koordynatorka zespołu tematycznego oraz czterej eksperci, w tym w wieku 60+, wśród których znalazły się osoby znające problemy z dziedziny polityki senioralnej, potrzeb osób niepełnosprawnych, polityki społecznej, prawa i zagadnień anty-dyskryminacyjnych.

W wyniku czteromiesięcznej pracy zespołów tematycznych powstała wstępna wersja strategii, która została poddana konsultacjom z legionowskimi seniorami. Konsultacje odbyły się poprzez wyłożenie dokumentu w Urzędzie Miasta Legionowo oraz siedzibach legionowskich organizacji pozarządowych, działających na rzecz osób starszych. Dokument został również opublikowany na stronie internetowej Urzędu Miasta Legionowo (www.legionowo.pl) w zakładce „Strefa NGO”

i na stronach internetowych partnerów projektu – SPP „Nadzieja” i Fundacji Pracownia Kompetencji. Informacja o konsultacjach projektu strategii została również przekazana do wiadomości mieszkańców miasta za pośrednictwem lokalnych mediów. Interesariusze strategii, czyli mieszkańcy Legionowa w wieku od 60 lat wzwyż, jak również wszyscy pozostali mieszkańcy miasta, mogli zgłaszać uwagi do dokumentu telefonicznie i za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Dodatkowo w procesie konsultacji odbyły się cztery spotkania warsztatowe prowadzone przez przedstawicielki Fundacji Pracownia Kompetencji, w których udział wzięło łącznie 150 legionowskich seniorów i senierek. Podczas spotkań w możliwie najbardziej przystępny sposób przedstawiony został projekt Strategii. Praca odbywała się na streszczeniu, wyodrębniającym trzy główne cele Strategii. Uczestnicy i uczestniczki konsultacji, podzieleni na grupy, omawiali jeden z celów, dokonywali hierarchizacji celów, opiniowali zaproponowane w strategii działania. Zadaniem warsztatów było zapoznanie seniorów z założeniami, sposobem opracowania i realizacji dokumentu, jakim jest strategia, w praktyce dnia codziennego oraz zaprezentowanie korzyści płynących z jej funkcjonowania dla przeciętnego mieszkańca Legionowa, czy członka organizacji pozarządowej.

W trakcie spotkań koordynatorki zespołów tematycznych razem z koordynatorką ds. strategii na bieżąco ewidencjonowały i analizowały uwagi i propozycje z konsultacji. Po zakończeniu konsultacji ich wyniki zostały wprowadzone do strategii, w wyniku czego powstała jej ostateczna wersja, przedstawiona, za pośrednictwem Prezydenta Miasta Legionowo, Radzie Miasta Legionowo do przyjęcia w formie uchwały.

3. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi różnego szczebla

„Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” nawiązuje do założeń strategicznych dokumentów międzynarodowych, unijnych i polskich, takich, jak m.in.: „Międzynarodowy plan działania w kwestii starzenia się społeczeństw” przyjęty przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 2002 roku, Strategia Europa 2020 (Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu), która zastąpiła Strategię Lizbońską, czy Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 (zwane też Narodową Strategią Spójności – NSS).

Europa 2020 to unijna strategia wzrostu, która obejmuje jeszcze kilka najbliższych lat. W zmieniającym się świecie UE potrzebna jest inteligentna i zrównoważona gospodarka sprzyjająca włączeniu społecznemu. Unia wyznaczyła sobie konkretny plan obejmujący pięć celów – w zakresie zatrudnienia, innowacji, edukacji, włączenia społecznego oraz zmian klimatu/energii – które należy osiągnąć do 2020 r. W każdym z tych obszarów wszystkie państwa członkowskie wyznaczyły z kolei własne cele krajowe. Konkretnie działania na poziomie zarówno unijnym, jak i krajowym wzmacniają realizację strategii.² W zaleceniach Rady Unii Europejskiej w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r., wydanych w odniesieniu do realizacji strategii Europa 2020, znajduje się m.in. postulat poparcia ogólnej reformy emerytalnej nasileniem działań na rzecz zwiększenia szans starszych pracowników na zatrudnienie tak, aby podnieść wiek dezaktywizacji zawodowej.³ Postulaty zawarte w „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020”, dotyczące wykorzystania potencjału doświadczenia i umiejętności seniorów, doskonale wpisują się w ten postulat.

Cele i działania zapisane w „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” są również zgodne z „Międzynarodowym planem działania w kwestii starzenia się społeczeństw (2002)”, przyjętym przez Organizację Narodów Zjednoczonych podczas konferencji w Madrycie w kwietniu 2002 roku. Plan ten postuluje m.in. „kształtowanie pozytywnego wizerunku osób starszych w społeczeństwie i ich znaczenia dla jego trwania i możliwości rozwojowych młodszych populacji, wspieranie osób starszych w pełnym udziale w życiu rodzinnym i społecznym, budowanie w środkach masowego przekazu wizerunku aktywnych fizycznie, psychicznie i społecznie osób powyżej 60 roku życia.”⁴

Założenia „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” są również zgodne z „Zasadami przewodnimi dla aktywności osób starszych i solidarności międzypokoleniowej”, opracowanymi przez Komitet Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej Rady Unii Europejskiej, które wskazują, że „należy propagować aktywność osób starszych jeśli chodzi o zatrudnienie, uczestnictwo w życiu społecznym i samodzielne życie (...). Trzeba je wdrażać, uwzględniając różnice w organizacji i zasobach państw członkowskich oraz konkretne okoliczności i stojące przed nimi wyzwania.”⁵ Wśród zasad przewodnich dla aktywności osób starszych i solidarności międzypokoleniowej znajdują się m.in. możliwość edukacji przez całe życie,

---

² źródło: ec.europa.eu

³ Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r., Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 29.07.2014 r. nr 2014/C 247/19

⁴ Sprawozdanie z drugiego światowego zgromadzenia na temat starzenia się społeczeństw Madryt, 8-12 kwietnia 2002 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych, Nowy Jork 2002, ZAŁĄCZNIK II „Międzynarodowy plan działania w kwestii starzenia się społeczeństw (2002)” A/CONF.1979, wersja polska dostępna na www.mpips.gov.pl

⁵ „Zasady przewodnie dla aktywności osób starszych i solidarności międzypokoleniowej”, Komitet Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej, Załącznik do Oświadczenia Rady w sprawie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej (2012): Dalsze działania, przyjętego przez Radę Unii Europejskiej 6 grudnia 2012 r.

szczególnie w odniesieniu do nowych technologii, wolontariat osób starszych czy włączenie społeczne osób starszych poprzez oferowanie im możliwości uczestnictwa w życiu kulturalnym, politycznym i społecznym. Wszystkie te kwestie zostały uwzględnione wśród celów i rekomendowanych działań, zawartych w strategii dla Legionowa.

Na poziomie krajowym „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” pozostaje w zgodności z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (NSRO). Wśród celów szczegółowych NSRO, które można odnieść do osób starszych, należy wymienić cele polityki spójności w Polsce wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie: „Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa”- w szczególności poprawa polityki informacyjnej administracji i współdziałania z organizacjami pozarządowymi, „Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej” oraz „Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski”⁶. Działania te odpowiadają m.in. unijnej wytycznej 1.3.1. „Przyciągnięcie na rynek pracy i przedłużenie aktywności zawodowej większej liczby osób oraz modernizacja systemów zabezpieczenia społecznego” i wytycznej 17. „Wdrażanie polityk zatrudnienia ukierunkowanych na osiągnięcie pełnego zatrudnienia, poprawę jakości i wydajności pracy oraz na wzmocnienie spójności społecznej i terytorialnej.”

Wśród strategicznych dokumentów krajowych, z którymi zgodna jest „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” wymienić należy również Strategię Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL), przyjętą przez Radę Ministrów uchwałą nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020. Jest ona jedną z dziewięciu strategii sektorowych stanowiących „inne strategie rozwoju” w rozumieniu ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.), realizujących średnio i długookresową strategię rozwoju kraju. Głównym celem działań w niej zaplanowanych jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób tak, aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. Na poziomie zgodności celów szczegółowych SRKL „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” wpisuje się w szczególności w realizację celu 2 „Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych”. W katalogu kierunków interwencji, wymienionych w SRKL, znalazły się m.in. „promowanie edukacji osób starszych, zarówno w wymiarze formalnym, jak i pozaformalnym, zwłaszcza z uwzględnieniem rozwoju kompetencji cyfrowych, rozszerzenie oferty edukacyjnej adresowanej do seniorów oraz lepsze dopasowanie jej do potrzeb tej grupy wiekowej, kształcenie ustawiczne oraz wsparcie szkoleń osób w wieku 50+, wspieranie aktywności społecznej osób starszych, w tym rozwój wolontariatu, tworzenie warunków do rozwoju partycypacji społecznej osób starszych, w tym zaangażowania na rzecz społeczności lokalnych, zwiększenie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych adresowanych do osób starszych poprzez wsparcie działań samopomocowych oraz tworzenie sieci wyszkolonych wolontariuszy, poprawienie dostępności do ambulatoryjnych i szpitalnych świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatry, rozwój systemu usług adresowanych do osób niesamodzielnych i ich rodzin, w tym rozwój opieki długoterminowej, rozwój i upowszechnianie wiedzy i rozwiązań wspomagających tworzenie zdrowych i bezpiecznych warunków pracy dla osób starszych”.⁷ Wszystkie te zagadnienia znalazły się w celach i działaniach, zaplanowanych w strategii dla Legionowa.

⁶ Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie, Narodowa Strategia Spójności, dokument zaakceptowany decyzją Komisji Europejskiej, zatwierdzającą pewne elementy Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, maj 2007

⁷ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Monitor Polski z 7 sierpnia 2013 r., poz. 640, str. 39

„Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” wskazuje również na konieczność podjęcia działań na rzecz poprawy dostępu do usług zdrowotnych dla starszych mieszkańców miasta. Zadania te zostały zapisane w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2007-2015. Na poziomie administracji samorządowej cel operacyjny 9. „Tworzenie warunków do zdrowego i aktywnego życia osób starszych” zakłada „umacnianie działań na rzecz stworzenia przyjaznego dla wieku i bezpiecznego środowiska bytowego; zmniejszenie czynników ryzyka związanych z chorobami i wspomaganie czynników pozytywnych dla zdrowia występujących w środowisku zamieszkania; uaktywnienie szkoleń i edukacji osób, które mają bezpośredni wpływ na tworzenie prozdrowotnych zachowań populacji osób powyżej 50 roku życia; aktywizacja środowisk lokalnych w podejmowaniu działań dla kształtowania zdrowego stylu życia populacji osób powyżej 50 roku życia.”⁸ Dodatkowo, na poziomie organizacji pozarządowych, których aktywny udział w realizacji działań na rzecz legionowskich seniorów przewiduje harmonogram działań (patrz rozdział „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020”), w Narodowej Strategii Zdrowia 2007-2015 ten sam cel operacyjny przewiduje kształtowanie pozytywnego wizerunku osób starszych w społeczeństwie i ich znaczenia dla jego trwania i możliwości rozwojowych młodszych populacji, wspieranie osób starszych w pełnym udziale w życiu rodzinnym i społecznym, budowanie w środkach masowego przekazu wizerunku aktywnych fizycznie, psychicznie i społecznie osób powyżej 60 roku życia. Działania te pozostają w zgodności z celami, zapisanymi w „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020”. Zgodność z Narodową Strategią Zdrowia 2007-2015 występuje również w zakresie oczekiwanych efektów założonych dla administracji samorządowej i organizacji pozarządowych działań. Należą do nich m.in. wspieranie aktywności seniorów, stworzenie im warunków dających poczucie bezpieczeństwa i pełni zdrowia, jak i zapewnienie im warunków umożliwiających uczestnictwo w życiu gospodarczym, społecznym, kulturalnym i politycznym, czyli innymi słowy przeciwdziałanie ich wykluczeniu.

„Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” oraz zawarte w niej priorytety wpisuje się również w założenia Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER 2014-2020), który został zatwierdzony przez Komisję Europejską 17 grudnia 2014 roku. Jednym z jej założeń są działania mające na celu włączenie legionowskich seniorów w życie lokalnej społeczności, a tym samym zapobieganie ich wykluczeniu społecznemu. Dotyczy to również wykluczenia ze względu na sprawność fizyczną i stan zdrowia osób starszych. Tymczasem jednym z przedsięwzięć, jakie mają być realizowane w ramach PO WER 2014-2020 jest rozwój usług świadczonych na rzecz niesamodzielnych osób starszych w celu umożliwienia im niezależnego życia w środowisku domowym bez konieczności umieszczenia ich w formach instytucjonalnych.

Założenia i cele „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” są w całości zgodnie z Rządowym Programem na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (ASOS)⁹. Program ten, przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 237 z 24 grudnia 2013 r., nie ma statusu dokumentu strategicznego. Jest natomiast integralnym elementem działań na rzecz realizacji założeń krajowych dokumentów strategicznych, do których należą Strategia Rozwoju Kraju, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego oraz Strategia Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. Cele legionowskiej strategii działań na rzecz osób starszych pokrywają się zarówno z celem głównym programu ASOS, jakim jest „poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną”, jak i z zapisanymi w programie celami

⁸ Ministerstwo Zdrowia, Narodowy Program Zdrowia na lata 2007-2015, Warszawa 2007, str. 42-43

⁹ Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych, Załącznik do uchwały nr 237 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r., Monitor Polski z 24 stycznia 2014 r. poz. 52

szczegółowymi. Należą do nich zwiększenie różnorodności i poprawa jakości oferty edukacyjnej dla osób starszych, tworzenie warunków dla integracji wewnątrz- i międzypokoleniowej osób starszych przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury społecznej, rozwój zróżnicowanych form aktywności społecznej, w tym upowszechnianie wolontariatu, partycypacji w procesach decyzyjnych, w życiu społecznym, w tym udział osób starszych w kształtowaniu polityki publicznej i zwiększenie dostępności, podniesienie jakości usług społecznych oraz wspieranie działań na rzecz samopomocy i samoorganizacji. „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” obejmuje działania w tych samych obszarach, w tym edukacji i kultury, aktywności obywatelskiej, zdrowia i rekreacji, kładąc nacisk na integrację międzypokoleniową i zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób starszych.

Ponadto „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” jest zgodna ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Legionowie, w której jednym z priorytetów jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i podniesienie poziomu jakości życia osób starszych.

4. Diagnoza sytuacji osób starszych w Legionowie

4.1 Struktura demograficzna Legionowa

Liczba mieszkańców Legionowa¹⁰ na dzień 31 grudnia 2014 r. wynosiła 53 609 osób, w tym 51 846 stałych mieszkańców i 1 763 osoby zameldowane na pobyt czasowy. W tej liczbie 25 114 osób stanowili mężczyźni, natomiast kobiet było 28 507.

Jeśli chodzi o grupę mieszkańców, będących podmiotem niniejszej strategii, według danych na dzień 31 grudnia 2014 r. osób w wieku 60 lat i więcej zamieszkuje 12 623. W tej liczbie jest 6 997 kobiet i 4 715 mężczyzn. Największą grupę stanowią seniorzy w wieku 60 - 69 lat, w sumie 7 190 osób. Najmniejszą – mężczyźni w wieku 80+, zaledwie 510 osób. Rozkład liczby seniorów w przedziałach wiekowych oraz podziale na kobiety i mężczyzn pokazuje poniższe zestawienie:

wiek	kobiety	mężczyźni	razem
60 - 69 lat	4 480	3 332	7 812
70 - 79 lat	1 879	1 212	3 091
80 lat i powyżej	1 186	534	1 720
razem	7 545	5 078	12 623

W ogólnej liczbie mieszkańców Legionowa osoby w wieku 60+ stanowią 23,5%, czyli prawie jedną czwartą lokalnej społeczności. Liczba osób starszych jest nieco większa niż liczba dzieci i młodzieży w wieku do 18 lat, których jest 11 116 osób.

Analiza przekroju wiekowego społeczności Legionowa pokazuje, że seniorzy stanowią bardzo liczną grupę mieszkańców, której potencjał można zagospodarować, ale też o której szczególne potrzeby należy zadbać.

4.2 Diagnoza sytuacji seniorów w Legionowie

4.2.1. Sytuacja seniorów w Legionowie

Podstawą do prac nad strategią działań na rzecz legionowskich seniorów stała się diagnoza ich obecnej sytuacji w społeczności lokalnej, ich potrzeb, oczekiwań. By sformułować jakiegokolwiek wnioski i przedstawić propozycje kierunków działań na rzecz poprawy sytuacji starszych mieszkańców Legionowa, konieczne było zbadanie, jaki jest stan obecny w różnych aspektach życia lokalnej społeczności, co funkcjonuje dobrze, a co należałoby poprawić czy uzupełnić. Ocena sytuacji starszych mieszkańców miasta¹¹, uwzględniająca różne aspekty i dziedziny życia, została przeprowadzona w drodze badań socjologicznych, zarówno ilościowych (ankieta), jak i jakościowych (spacer badawczy i kawiarenki konsultacyjne), o których wspomniano już w opisie metodologii opracowywania niniejszej Strategii.

Badanie ankietowe

Badanie ankietowe zostało zrealizowane za pomocą kwestionariusza, który zawierał 19 pytań zamkniętych i półotwartych, jednokrotnego i wielokrotnego wyboru. Przypadkowo dobranym mieszkańcom Legionowa w wieku 60+ rozdano 700 ankiet, z czego wypełnionych kwestionariuszy zwrócono 500.

¹⁰ Dane dotyczące liczby mieszkańców wg wieku i płci pochodzą z ewidencji ludności prowadzonej przez Urząd Miasta Legionowa

¹¹ Opis sytuacji seniorów, wnioski i rekomendacje z badań ilościowych i jakościowych stanowią wyciąg z raportu „Diagnoza potrzeb starszych mieszkańców Legionowa”, opracowanego przez dr Tomasza Wrzoska na zlecenie Stowarzyszenia Pomocy Potrzebującym „Nadzieja”

Próba badawcza nie miała charakteru ściśle reprezentatywnego, ale udało się odzwierciedlić w niej strukturę populacji seniorów ze względu na płeć. W skład próby badawczej weszło 325 kobiet i 161 mężczyzn. Czternaście osób nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o płeć. Najliczniejszą grupę stanowili respondenci w grupie wiekowej do 69 lat. Niewielka reprezentacja kategorii „80 i więcej lat” nie pozwoliła na rozciąganie wniosków z badania na całą populację najstarszych seniorów. Jeśli chodzi o wykształcenie, najliczniej na ankietę odpowiadały osoby ze średnim wykształceniem (48%), druga pod względem wielkości była reprezentacja osób z wyższym wykształceniem.

Jeśli chodzi o sytuację rodzinną respondentów badania, większość z nich (56%) mieszka z rodziną, natomiast 39% samotnie. Jest to zatem dość duża grupa, która może potrzebować większej pomocy ze strony instytucji samorządowych. Seniorzy biorący udział w badaniu często podkreślali trudną sytuację materialną emerytów. Jednak z analizy danych wynika, że znaczny odsetek legionowskich seniorów (55%) otrzymuje dochody w wysokości powyżej 1500 zł. Respondenci ocenili swój stan zdrowia dość optymistycznie, tylko 4% z nich twierdzi, że potrzebuje stałej opieki i pomocy, a 47% uważa siebie za pełnosprawnych.

Spacer badawczy

Spacer badawczy miał na celu ocenę przez seniorów przestrzeni publicznej Legionowa z perspektywy osób z tej grupy wiekowej. Badanie zostało przeprowadzone w trakcie trzech spacerów, każdy z nich przebiegał inną trasą. W trakcie spaceru seniorzy wypowiadali swoje opinie na temat różnych aspektów odwiedzanych miejsc, a ponadto wypełniali ankiety oceniające w skali od 1 do 4, gdzie 1 oznacza źle, a 4 dobrze. Każde z miejsc było oceniane m.in. przy pomocy pomocniczych pytań przygotowanych przez badaczy:

1. Jak oceniają Państwo ogólną atrakcyjność tej przestrzeni?
2. Jak oceniają Państwo wejście?
3. Jak oceniają Państwo nawierzchnię?
4. Jak oceniają Państwo oświetlenie?
5. Jak oceniają Państwo widoczność z dystansu?
6. Jak oceniają Państwo łatwość dojść do tego miejsca?
7. Jak oceniają Państwo dostępność połączeń - komunikacji zbiorowej?
8. Jak oceniają Państwo czytelność/jasność informacji i oznakowania?
9. Jak oceniają Państwo dostęp do miejsc do odpoczynku?
10. Jak oceniają Państwo dostęp do koszy na śmieci?
11. Jak oceniają Państwo dostęp do toalet publicznych?

W sumie podczas trzech spacerów starsi mieszkańcy Legionowa biorący w nich udział ocenili 15 miejsc i instytucji.

Uczestnicy wszystkich spacerów mieli zastrzeżenia do widoczności i czytelności oznakowania instytucji publicznych, dostępności miejsc wypoczynku w pobliżu tych instytucji i dostępu do toalet oraz funkcjonalności przystanków autobusowych. Wśród zgłaszanych problemów znalazły się również uwagi dotyczące barier architektonicznych takich, jak zbyt wysokie krawężniki, uszkodzone, nierówne chodniki, brak podjazdów do budynków lub zbyt strome podjazdy bez poręczy.

Kawiarenki konsultacyjne

Badanie zostało przeprowadzone w dniach 14-15 maja 2014 roku i miało formę zogniskowanego wywiadu grupowego. W sumie przeprowadzono trzy tury badania, każda z nich skupiona była na innym problemie: 1. aktywność obywatelska, 2. zdrowie i rekreacja, 3. kultura i edu-

kacja. W poszczególnych grupach wywiadu uczestniczyło po około dziesięcioro starszych mieszkańców Legionowa.

Legionowscy seniorzy rozumieją aktywność obywatelską bardzo szeroko, począwszy od aktywności wynikającej z praw publicznych, czyli udziału w wyborach i referendach, a skończywszy na zainteresowaniu problemami dnia codziennego, takimi, jak zwracanie uwagi właścicielom psów, którzy nie sprzątajają ich odchodów. Do aktywności obywatelskiej seniorzy zaliczają także troskę o przestrzeń publiczną: jej estetykę i dostępność dla seniorów.

Grupa starszych mieszkańców miasta, która wzięła udział w badaniu, posiadała także wiedzę o zorganizowanych formach działalności obywatelskiej, czyli fundacjach i stowarzyszeniach oraz o Radzie Seniorów, działającej przy Prezydencie Miasta Legionowo. Trzeba jednak podkreślić, że badana grupa nie była reprezentatywna w stosunku do populacji seniorów. Z wypowiedzi badanych wynika, że postrzegają oni ogół starszych mieszkańców Legionowa jako mało aktywnych obywatelsko. Powody, jakie wskazują, to między innymi zajmowanie się wnukami i brak szacunku dla ludzi starszych, który zniechęca ich do aktywności w sferze publicznej. Sami badani natomiast twierdzą, że działają w organizacjach pozarządowych.

Seniorzy biorący udział w badaniu wypowiadali się pozytywnie o możliwości spotkań z politykami, uważają, że taka forma jest lepszym sposobem na zapoznanie się z działalnością konkretnych polityków, szczególnie lokalnych, niż zdawkowe informacje w mediach. Za pozytywne uznali seniorzy także spotkania z ekspertami, którzy przybliżaliby im sprawy publiczne i politykę.

Kluczowa kwestia, która widoczna była w wypowiedziach seniorów, to komunikacja między instytucjami samorządowymi i seniorami. Starsi mieszkańcy Legionowa są zainteresowani udziałem w życiu publicznym, np. w konsultacjach społecznych, ale nie docierają do nich informacje o takich zdarzeniach. Aby zmienić tę sytuację seniorzy zaproponowali zorganizowanie jakiegoś stałego kanału komunikacji (za pomocą telefonii komórkowej lub Internetu). Za pozytywne uważają także udostępnianie w Internecie protokołów z posiedzeń Rady Miasta.

Grupa seniorów biorąca udział w badaniu dotyczącym zdrowia i rekreacji prezentowała wysoki poziom wiedzy na temat konieczności dbania o zdrowie. Jej członkowie mieli też świadomość, że dbałość o zdrowie wymaga działań w kilku aspektach: odżywianie, badania profilaktyczne, aktywność fizyczna. Jednak za tą świadomością nie idzie praktyka czasem z winy samych seniorów, czasem z powodu ograniczeń od nich niezależnych. Najważniejszą przeszkodą wskazywaną przez seniorów był brak dostępu do zdrowej żywności, większość z badanych osób deklaruwała, że zaopatruje się w supermarketach.

Podobna argumentacja występowała w przypadku opieki lekarskiej. Ograniczony dostęp do niej był wskazywany jako główna przyczyna zaniechania profilaktyki. Jako problem wskazywano także brak informacji o organizowanych badaniach bezpłatnych (co, biorąc pod uwagę kampanie informacyjne urzędu miasta, wskazuje na nieodpowiednie dla starszych osób kanały dystrybucji informacji). Seniorzy korzystaliby z nich chętnie, gdyby wiedzieli, że takowe mają miejsce. Biorący udział w badaniu wskazywali także pewne typy badań, które uważają za najważniejsze: badania okulistyczne, mammografia, badania prostaty, badania kardiologiczne, badania cukrzycowe.

Z wypowiedzi seniorów wynikało, że są zainteresowani aktywnością fizyczną i w miarę możliwości ją praktykują (np. nordic walking i jazdę na rowerze). Jednocześnie wskazywali na brak infrastruktury ułatwiającej aktywność fizyczną: mało ścieżek rowerowych, siłowni na świeżym powietrzu. Chętnie braliby udział w różnych rodzajach aktywności fizycznej, gdyby zaistniała

taka możliwość, między innymi: gimnastyka rehabilitacyjna (z instruktorem), aerobik (dla tych co mogą), tai chi, siłownie na powietrzu w kilku miejscach miasta, tańce dla seniorów, nordic walking (z instruktorem), piesze wycieczki poza miasto.

Ostatnia forma łączy się z problematyką rekreacji. Seniorzy odpoczywają zarówno w domu (czytając książki, rozwiązując krzyżówki, szyjąc, spotykając się towarzysko), jak i poza domem (spacery po lesie, spotkania towarzyskie, grillowanie). Pośród możliwych form rekreacji, które mogłyby oferować im bezpłatnie miasto, seniorzy wymieniali tańce, gimnastykę i seanse filmowe. Dużym zainteresowaniem seniorów cieszą się także wycieczki turystyczne, które pozwalają starszym osobom na poznawanie nowych miejsc, w sposób zorganizowany, w towarzystwie innych ludzi. Preferowany rodzaj wycieczek to krótkie, jednodniowe związane z porami roku lub o tematyce historycznej.

W dziedzinie kultury i edukacji starsi mieszkańcy Legionowa biorący udział w badaniu wykazywali dużą świadomość jej wagi i byli przekonani, że jest ona współcześnie niezbędna do pełnego uczestnictwa w życiu, z uwagi na szybko zachodzące zmiany. Natomiast kulturę postrzegają seniorzy, jako bierne korzystanie z twórczości innych i nie jest ona szczególnie ważnym aspektem życia. Najistotniejszy problem, wskazywany przez uczestników badania, dotyczył komunikacji. Gdyby informacja o wydarzeniach kulturalnych była bardziej dostępna to, zdaniem seniorów, korzystałoby z nich więcej osób.

Dyskusję w tej części badania zdominowały problemy związane z edukacją. Zdaniem uczestników badania w ofercie instytucji edukacyjnych dostępnych dla seniorów brakuje przede wszystkim tematyki historycznej, z zakresu literatury i języka polskiego. Ponadto oczekują oni wsparcia prawnego oraz szerszego dostępu do kawiarenek internetowych. Mają także zastrzeżenia odnośnie organizacji zajęć Uniwersytetu Trzeciego Wieku, chcieli by mieć wpływ na tę kwestię. Sama tematyka zajęć także nie w pełni satysfakcjonuje słuchaczy Uniwersytetu, w tej materii również chcieliby, aby uwzględniono ich zdanie. Wśród tematów, na które istnieje zapotrzebowanie znajdują się: zdrowie (w szczególności odżywianie oraz profilaktyka i aktywność fizyczna), tematy z literatury, poezja XX wieku, omówienie przyznawania nagród Nike. Uczestnicy badania zwrócili uwagę na fakt, że Uniwersytet Trzeciego Wieku nie jest formą dostępną dla wszystkich z powodu ogólnie niskich emerytur.

4.2.2 Wnioski i rekomendacje z badań

Seniorzy w większości są świadomi potrzeby zdrowego odżywiania, jednak nie wszyscy mają możliwość kupowania zdrowej żywności. Rozwiązaniem tego problemu mogłaby być kampania informacyjna o miejscach, w których można zdrową żywność zakupić po przystępnych cenach. Innym sposobem wsparcia seniorów w zwiększeniu dostępu do zdrowej żywności mogłoby być współorganizowanie kiermaszów zdrowej żywności.

Więszym problemem wydaje się jednak dostęp do bezpłatnej opieki lekarskiej. Z uwagi na niezbyt wysokie świadczenia emerytalne bezpłatna opieka lekarska jest dla większości seniorów jedyną możliwością dbania o zdrowie. Chociaż odsetek tych, którzy uważają, że mają utrudniony dostęp do opieki lekarskiej wynosi kilkanaście procent, to jednak jest to problem na, który należałoby znaleźć rozwiązanie.

Rekreacja jest ważną częścią życia każdego człowieka. W przypadku seniorów poważnym ograniczeniem możliwości rekreacji jest stan zdrowia i niskie dochody. O tej drugiej kwestii bardzo często respondenci wspominali w komentarzach na marginesach ankiet. Zatem bez finansowego wsparcia rekreacji seniorów nadal znaczny ich odsetek będzie musiał spędzać wolny czas w domu. Szczególnie pod uwagę powinny wziąć władze miasta najczęściej wskazy-

waną przez seniorów formę rekreacji czyli wycieczki turystyczne. Z badania fokusowego (kawiarenki konsultacyjne) wynika, że starsi mieszkańcy Legionowa preferują krótkie wycieczki, a takie nie są zbyt kosztowne. W związku z tym należałoby poszukać źródeł ich finansowania (lub dofinansowania).

Sfera publiczna i aktywność obywatelska mogą być dla seniorów narzędziem budowania poczucia przynależności i zaspokojenia potrzeby uznania. Starsi mieszkańcy Legionowa bez względu na wiek i płeć najbardziej byli zainteresowani spotkaniami z władzami miasta. Być może oznacza to niespełnioną potrzebę współdecydowania o sprawach lokalnej społeczności, a szczególnie społeczności seniorów. Ważne jest więc, by jak najszerzej rozpropagować informację o działalności Miejskiej Rady Seniorów, która reprezentuje tę część lokalnej społeczności, będąc ciałem doradczym Prezydenta Miasta Legionowo w sprawach dotyczących seniorów.

Aktywność obywatelska jaką preferują seniorzy to działalność w lokalnych stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych. Jednak często seniorzy opatrywali pytanie o działalność komentarzem, sugerującym niechęć ludzi młodszych do zaangażowania seniorów. Potrzebna byłaby tu zatem społeczna kampania promująca aktywność obywatelską seniorów.

W sferze edukacji potrzeby seniorów wydają się być związane z wiekiem. Najczęściej wskazywaną dziedziną wiedzy, którą seniorzy chcieliby pogłębiać jest problematyka zdrowia, a zatem kwestia najważniejsza dla ludzi starszych. Najbardziej pożądaną umiejętnością z kolei jest posługiwanie się komputerem i Internetem czyli umiejętność, bez której trudno jest korzystać z udogodnień wynikających z rozpowszechnienia technologii informatycznej. Niezbędne jest zatem zorganizowanie szkoleń skierowanych do seniorów. Tym bardziej, że formą nauki preferowaną przez seniorów są krótkie kursy i szkolenia.

Dużym zainteresowaniem cieszy się także Uniwersytet Trzeciego Wieku, ale dla wielu seniorów jest on niedostępny ze względów finansowych. Byłoby zatem wskazane znalezienie źródeł finansowania uczestnictwa w Uniwersytecie Trzeciego Wieku dla osób o najniższych dochodach.

Zainteresowania sztuką koncentrują się na najbardziej popularnych jej formach: teatrze i filmie. Dostępność tych form kultury jest jednak ograniczona dla osób o najniższych dochodach zatem w celu zaspokojenia potrzeb kulturalnych seniorów należałoby wesprzeć finansowo wyjazdy do kin, teatrów, muzeów.

Ważnym aspektem z punktu widzenia starszych mieszkańców miasta jest dostępność przestrzeni miejskiej Legionowa. Seniorzy najwięcej uwag mają do braku toalet w miejscach publicznych i do zbyt małej liczby miejsc wypoczynku. Poza tym zwracano uwagę na złą widoczność tablic informacyjnych i problemy z pokonywaniem przeszkód przez wózek dla niepełnosprawnych. Często wspomniany był też problem, mający istotny wpływ na estetykę przestrzeni publicznej, a mianowicie niedostateczna liczba koszy na śmieci.

Podsumowując, zauważyć można, że wiele oczekiwań i potrzeb seniorów, sformułowanych podczas badań, wskazuje na ich nieznanomość przez instytucje i osoby mające wpływ na różne sfery funkcjonowania lokalnej społeczności. Wiele z nich można by zaspokoić przez dostosowanie oferty edukacyjnej, kulturalnej czy kanałów informacyjnych do potrzeb i możliwości percepcyjnych starszych mieszkańców Legionowa.

5. Analiza SWOT

SWOT to jedna z najbardziej popularnych metod analitycznych, wykorzystywanych do porządkowania informacji w planowaniu i analizie strategicznej. Jest kluczowym elementem stosowanym w analizie sytuacji każdego przedsięwzięcia. To narzędzie, dzięki któremu można rozpoznać silne i słabe strony (Strengths i Weaknesses), a także istniejące i potencjalne szanse i zagrożenia (Opportunities i Threats) płynące z otoczenia zewnętrznego.

Nazwa tej analizy pochodzi od pierwszych liter słów określających w języku angielskim istotę przedmiotu analizy. W pracach przy niniejszej strategii przedmiotem analizy była społeczność legionowskich seniorów.

- **S** (Strengths) – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,
- **W** (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,
- **O** (Opportunities) – szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,
- **T** (Threats) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Celem przeprowadzonej analizy było określenie, co może pomóc w realizacji działań na rzecz osób starszych w Legionowie (silna strona lub możliwość) lub co może być przeszkodą, którą należy przezwyciężyć lub zminimalizować w celu osiągnięcia pożądanego rezultatu (słaba strona lub zagrożenie).

Analiza SWOT lokalnych uwarunkowań w Legionowie była prowadzona przez wszystkie trzy grupy tematyczne i dotyczyła obszarów, którymi się zajmowały, tzn. zdrowia i rekreacji, aktywności obywatelskiej oraz edukacji i kultury.

5.1 Zdrowie i rekreacja

Z analizy przeprowadzonej przez zespół ds. zdrowia i rekreacji wynika, że największy potencjał i mocną stroną społeczności stanowią sami seniorzy, ich energia, wiedza, doświadczenie i chęć do działania. Wśród mocnych stron znalazła się też lokalna baza medyczna i opiekuńcza, organizacje pozarządowe pracujące na rzecz osób starszych, jak również samorząd lokalny na szczeblu miasta i powiatu, które wspierają środowisko seniorów. Słabe strony to przede wszystkim niedostateczna, w ocenie starszych osób, dostępność usług medycznych i rehabilitacyjnych, słaby przepływ informacji przeznaczonych dla starszych mieszkańców miasta, jak również niedostateczna oferta kulturalna, sportowa i rekreacyjna dedykowana tej grupie.

Szans na zmianę w sytuacji legionowskich seniorów zgodną z ich oczekiwaniami zespół ds. zdrowia i rekreacji upatruje w dużej ilości terenów zielonych i bliskości Jeziora Zegrzyńskiego, bliskości dużego miasta, jakim jest Warszawa, z jego ofertą sportową i rekreacyjną, sprawnej komunikacji publicznej, jak również w polityce senioralnej władz samorządowych. Zagrożeniem natomiast mogą być niedostateczne środki w budżecie miasta na realizację działań na rzecz seniorów, ograniczaniu dostępności świadczeń medycznych, jak i ogólnie ubożeniu tej grupy społecznej.

	POZYTYWNE	NEGATYWNE
WEWNĘTRZNE CZYNNIKI	<p>MOCNE STRONY</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Potencjał ludzki emeryci, renciści, emeryci wojskowi 2. Funkcjonujące placówki medyczne 3. Baza sportowa i rekreacyjna 4. Duża ilość trenów zielonych 5. Dom Dziennego Pobytu 6. Usługi opiekuńcze 7. Istnienie lokalnych mediów 8. Organizacje i stowarzyszenia działające na rzecz seniorów 9. Samorząd miasta i powiatu (polityka senioralna obecny priorytet) 	<p>SŁABE STRONY</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczająca dostępność usług medycznych i rehabilitacyjnych 2. Słaby przepływ informacji do osób starszych 3. Brak animatorów aktywności fizycznej seniorów 4. Niewystarczająca ilość imprez rekreacyjno sportowych dla seniorów 5. Niewystarczająca ilość środków na usługi opiekuńcze 6. Brak lekarza geriatry 7. Brak skoordynowanej informacji skierowanej do seniorów 8. Niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych
ZEWNETRZNE CZYNNIKI	<p>SZANSE</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zalew Zegrzyński tereny zieleni wokół miasta 2. Bliskość stolicy 3. Sprawna komunikacja 4. Polityka senioralna 	<p>ZAGROŻENIA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczająca ilość środków finansowych na realizację celów w stosunku wzrastającej liczby seniorów. 2. Bliskość Warszawy ogranicza możliwość organizacji imprez w Legionowie 3. Ograniczana ilość usług lekarskich specjalistycznych zagraża pogorszeniu stanu zdrowotnego seniorów. 4. Ubożenie części społeczeństwa – emerytów i rencistów

opr. Bożena Males

5.2 Sfera obywatelska

Także w sferze obywatelskiej mocną stroną jest przede wszystkim kapitał ludzki, jakim dysponuje Legionowo w grupie seniorów oraz infrastruktura społeczna: basen, miejski ośrodek kultury, hala sportowa Arena wraz przyległym kompleksem boisk sportowych, park zdrowia, do budowy którego Miasto Legionowo przystąpiło we wrześniu 2014. Także dogodna lokalizacja urzędów w centrum miasta, do którego najłatwiej dojechać komunikacją publiczną, wskazywana jest przez osoby starsze mieszkające w Legionowie, jako mocna strona miasta. Wśród słabości znalazło się na pierwszym miejscu cyfrowe wykluczenie seniorów, bariery architektoniczne, gęsta zabudowa miasta czy słabo rozwinięty transport lokalny.

Z punktu widzenia aktywności obywatelskiej zespół jako szanse wskazał bliskość stolicy, dobrą z nią komunikację, jak również dobrą komunikację z resztą Polski. Szansą w opinii członków zespołu opracowującego analizę SWOT, jest także napływ mieszkańców z Warszawy, jak również fakt, że Legionowo jest stolicą powiatu. Co ciekawe, te same czynniki mogą być, według zespołu opracowującego analizę, postrzegane również jako zagrożenia. Wśród szans wskazano również to, że polityka senioralna stanowi jeden z priorytetów władz miasta. Obawy natomiast budzi zmniejszenie puli środków Unii Europejskiej na projekty, które obejmują seniorów i działania na ich rzecz.

	POZYTYWNE	NEGATYWNE
WEWNĘTRZNE CZYNNIKI	<p>MOCNE STRONY</p> <p>Kapitał ludzki (emeryci – wiedza i doświadczenie, wykształcenie) Infrastruktura (basen, Arena, Park Seniora, Ratusz, Centrum Komunikacji, Dom Kultury), Ośrodki zdrowia, Sąd, duże zagęszczenie (łatwość dotarcia) NGO, kościoły, wspólnoty System SMS, strona WWW Dobra lokalizacja ważnych instytucji</p>	<p>SŁABE STRONY</p> <p>Seniorzy – e-wykluczenie Duża urbanizacja, duże zagęszczenie Bariery architektoniczne Niedostateczny transport lokalny NGO – słabe Ograniczony budżet gminy Wymagający poprawienia system SMS</p>
ZEWNETRZNE CZYNNIKI	<p>SZANSE</p> <p>Bliskość Warszawy Lasy – tereny zielone Miasto powiatowe Dobra komunikacja z Warszawą, resztą Polski (PKP, SKM) Napływ warszawiaków i innych mieszkańców Polski Seniorzy – jeden z głównych aspektów polityki społecznej (polityka senioralna – obecny priorytet)</p>	<p>ZAGROŻENIA</p> <p>Bliskość Warszawy Zakończenie / zmniejszenie środków zewnętrznych (unijnych itp.) Napływ nowych mieszkańców Brak terenów do rozwoju Brak inwestycji</p>

5.3 Edukacja i kultura

Podobnie jak w pozostałych dwóch dziedzinach także w sferze edukacji i kultury jako największy atut społeczności seniorów legionowskich jest wymieniany kapitał ludzki - posiadana przez starsze osoby wiedza, doświadczenie i, co być może najważniejsze, czas wolny i chęć do działania. Następną w kolejności mocną stroną jest według członków zespołu pracującego nad analizą dobrze rozwinięta infrastruktura miejska w postaci instytucji kultury takich, jak ośrodek kultury, biblioteki, muzeum itp. Jako siła postrzegana jest również administracja samorządowa, która dba o stabilność budżetu, a zarazem jest otwarta i zainteresowana problemami mieszkańców.

Podobnie, jak w innych sferach, niektóre mocne strony są, według uczestników prac analitycznych, również słabościami lokalnej społeczności. Tak myślą o kapitale ludzkim, który pozostaje w większości niewykorzystany, czy budżecie, który jest co prawda stabilny, ale w zakresie oferty edukacyjnej i kulturalnej, skierowanej do seniorów, ograniczony.

Wśród szans ponownie wymieniana jest bliskość stolicy i napływ stamtąd nowych mieszkańców, którzy wnoszą również nowy potencjał. Szans seniorzy upatrują również w możliwościach pozyskania środków zewnętrznych na edukację i kulturę skierowane do osób starszych oraz w rozwoju organizacji pozarządowych, działających na ich rzecz. Zagrożeniem jest natomiast m.in. zmniejszająca się pula środków UE, ogólny kryzys kultury, ubożenie społeczeństwa, ale także niechęć starszych osób do zmian i brak tradycji, i utożsamiania się z miastem.

Analiza SWOT - temat „Senior - edukacja i kultura w Legionowie”

	POZYTYWNE	NEGATYWNE
WEWNĘTRZNE CZYNNIKI	<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duży Kapitał Ludzki (wiedza, doświadczenie) • Infrastruktura (MOK, biblioteki, szkoła, Arena, Muzeum, itp.) • Zaplecze administracyjne (miasto otwarte, zainteresowane) • Duże zagęszczenie (łatwiej dotrzeć) • Trwały i stabilny budżet • Dużo terenów zielonych • Posiadanie oferty (kultura) • System SMS 	<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kapitał ludzki bierny / nie wykorzystany, prokult / słabo rozwinięte • Bariery architektoniczne (infrastruktura, transport) • Urbanizacja (zagęszczenie), słabe organizacje pozarządowe • Ograniczony budżet (41.3% edukacja młodych) • Brak dostępu (bezpłatna) • Wymaga poprawy SMS
ZEWNETRZNE CZYNNIKI	<p>SZANSE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bliskość Warszawy • Moda na seniora • Pozyskiwanie środków finansowych (UE, EOG, ASOS) • Duża siła wyborcza • Rozwój organizacji pozarządowych • Napływ inicjatyw, warszawiaków • Węzeł komunikacyjny 	<p>ZAGROZENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bliskość Warszawy (brak zaangażowania) • Kurczenie się środków UE itp. • Ubożenie społeczeństwa • Ogólny kryzys kultury • Napływ / sypialnia • Niechęć do zmian • Brak tradycji i tożsamości z miastem

6. Zdiagnozowane problemy

Opisane wcześniej etapy prac nad Strategią stworzyły bazę, na podstawie której zespoły robocze mogły przeprowadzić diagnozę problemów starszych mieszkańców Legionowa. W toku dyskusji i analiz, przy wykorzystaniu osobistych doświadczeń legionowskich seniorów, którzy uczestniczyli w pracach zespołów roboczych, możliwe było wyodrębnienie i opisanie głównych problemów, dotyczących starszych mieszkańców miasta, i ich opisanie poprzez rozbitcie na problemy szczegółowe. Zgodnie z założeniami projektu, problemy diagnozowane były w trzech podstawowych sferach życia, tj. zdrowia i rekreacji, aktywności obywatelskiej oraz edukacji i kultury. Owocem prac warsztatowych było sformułowanie następujących problemów:

1) w sferze zdrowia i rekreacji - brak skutecznych działań ukierunkowanych na utrzymanie zdrowia i aktywności fizycznej seniorów

- a. dostęp do specjalistycznej opieki lekarskiej, profilaktyki i rehabilitacji
  - brak skoordynowanej informacji o wolnych miejscach u lekarzy specjalistów
  - mała dostępność bezpłatnych zabiegów fizjoterapii i rehabilitacji
  - niedostateczna informacja o badaniach profilaktycznych
- b. sprawność fizyczna legionowskich seniorów
  - zbyt mało miejsc w mieście gdzie seniorzy mieli by dostęp do ćwiczeń rehabilitacyjnych skierowanych wyłącznie dla osób starszych
  - problem z zapisami na basen
  - brak w mieście wystarczającej liczby placów rekreacji ruchowej
  - niedostateczna sieć ścieżek rowerowych
  - mała aktywność seniorów w legionowskich do ćwiczeń usprawniających
- c. organizacja czasu wolnego legionowskich seniorów
  - niewystarczający przepływ informacji o imprezach kulturalnych i turystycznych organizowanych w mieście
  - zaangażowanie animatorów w instytucjach miejskich
  - problem konkurencyjności wycieczek organizowanych przez instytucje miejskie
  - dopasowanie repertuaru imprez w Sali widowiskowej czy MOK-u do potrzeb osób starszych
- d. usługi opiekuńcze dla osób w podeszłym wieku w Legionowie
  - mała liczba miejsc dla seniorów w domach dziennego pobytu lub w klubach seniora
  - brak konkretnej informacji o dostępności i cenach usług opiekuńczych na terenie miasta
  - niewystarczający stan usług opiekuńczych w mieście

2) w sferze aktywności obywatelskiej - niska aktywność obywatelska mieszkańców Legionowa w wieku 60+

- a. brak zainteresowania ze strony seniorów sprawami publicznymi
  - brak nawyku brania spraw w swoje ręce, a w konsekwencji bierność i roszczeniowość seniorów
  - brak wiedzy na temat możliwości włączenia się w działania obywatelskie w środowisku lokalnym
  - postrzeganie organizacji pozarządowych jako realizatorów usług, a nie miejsca na współdziałanie
  - niedostateczna wiedza na temat reprezentantów (politycy, Rada Seniorów, Rada Miasta, Gminna Rada Działalności Pożytku Publicznego)
  - niedostateczna wiedza o: ankietach, konsultacjach społecznych, inicjatywach lokalnych itd.
- b. niechęć do aktywności obywatelskiej
  - problemy adaptacyjne wynikające z gwałtownego zaniechania aktywności zawodowej i/lub opuszczenia przez rodzinę (śmierć/odejście współmałżonka/ki, wyprowadzenie się dzieci, wnuków)
  - brak wiary w możliwość skutecznego wpływu na sprawy publiczne

- poczucie braku akceptacji przez otoczenie ze względu na wiek
  - obawa przed krytyką ze strony otoczenia (rodziny, sąsiadów, znajomych) w przypadku podjęcia aktywności obywatelskiej
  - bariery architektoniczne w przestrzeni miejskiej utrudniające mobilność seniorów (niedostateczna liczba ławek, toalet publicznych, niedostateczna komunikacja miejska, nieczytelne oznakowanie ulic itp.)
- c. marginalizowanie możliwości działań seniorów w sferze obywatelskiej
- niedocenywanie potencjału osobowego i doświadczenia seniorów przez społeczeństwo, instytucje i organizacje
  - brak dedykowanej informacji dla seniorów (zły układ graficzny: nieodpowiednie litery, wielkość wydruku, kolorystyka itp., nieodpowiedni format plakatów informacyjnych, informacje umieszczone na złej wysokości, trudny język - niejasna informacja
  - niewystarczające/nieskuteczne kanały dystrybucji informacji kierowanych do seniorów: e-wykluczenie informacyjne seniorów, wymagający poprawy i rozpropagowania wśród seniorów miejski system sms, brak zarządzania informacjami dla seniorów (koordynacja informacji płynących z różnych źródeł) i scentralizowanego źródła informacji dla seniorów, niewykorzystanie potencjału istniejących kanałów informacji (apteki, instytucje, NGO, sklepy, kościoły, spółdzielnie mieszkaniowe, poczta, przystanki, lokalne media itp.), brak kanałów informacji wśród mieszkańców domków jednorodzinnych
  - niewystarczająca oferta aktywizująca seniorów do działań obywatelskich: niewystarczająca informacja ze strony lokalnych organizacji pozarządowych i administracji na temat możliwości udziału seniorów w różnych formach aktywności obywatelskiej, np. poprzez spotkania z przedstawicielami władz, NGO, politykami itd., słabość lokalnych organizacji pozarządowych (niskie standardy zarządzania, nieumiejętność pozyskiwania środków na działania, nieznajomość zasad skutecznych działań informacyjno-promocyjnych, włączania szerokiej rzeszy obywateli, w tym seniorów w swoje działania), niska partycypacyjność działań Legionowskiej Rady Seniorów, Rady Miasta, polityków (seniorzy nie wiedzą, że te ciała ich reprezentują, że mogą się do nich zwracać, albo uważają, że są zwolnieni z aktywności obywatelskiej, skoro mają reprezentantów)
- 3) w sferze edukacji i kultury - niska aktywność edukacyjna i kulturalna legionowskich seniorów
- a. postrzegania kultury jako bierne korzystanie z twórczości innych
- niewystarczająca (niezrozumienie) znajomość pojęcia – kultury
  - roszczeniowość (oczekiwanie na ofertę)
  - niewystarczająca informacja na temat oferty dedykowanej dla legionowskich seniorów
- b. niski udział w kulturze legionowskich seniorów
- niewystarczająca oferta kulturalna (Kino/Teatr)
  - brak czasu (wnuki/dorabianie)
  - brak wiary/możliwości czynnego uczestnictwa
  - centralizacja wydarzeń (większość rzeczy dzieje się w Ratuszu lub w centrum, utrudnianie dostępu, chorym, niepełnosprawnym, dalej mieszkającym)
  - brak sztuki w przestrzeni miejskiej
  - brak stałej oferty (oferta okazjonalna/ sezonowa)
- c. brak dostępu do szerokiej i zróżnicowanej oferty edukacyjnej
- brak oferty krótkich kursów, dających konkretne umiejętności
  - brak zróżnicowanej oferty warsztatowej (np.: ogrodnictwo, nowoczesne technologie)
  - brak oferty dla seniorów pracujących
  - brak oferty bezpłatnej
  - ograniczony zakres tematyczny oferowanych zajęć edukacyjnych
- d. niska partycypacyjność seniorów w kształtowaniu oferty edukacyjnej i kulturalnej
- niski wpływ na tematykę i organizację zajęć
  - niedocenywanie potencjału osobowego i zasobów seniorów

- brak dedykowanej informacji dla seniorów
- niewystarczające kanały dystrybucji informacji.

7. Określenie celów

Identyfikacja problemów społeczności legionowskich seniorów pozwoliła na sformułowanie celów, do których osiągnięcia powinna prowadzić współpraca lokalnego samorządu, organizacji pozarządowych i samych zainteresowanych, czyli starszych mieszkańców miasta. Trudno bowiem zmieniać i poprawiać, jeśli nie wiadomo, co wymaga zmian i poprawek.

Cele strategiczne, których osiągnięcie pozwoli na rozwiązanie wielu bolączek starszych mieszkańców Legionowa, a tym samym na poprawę jakości ich życia i lepszą integrację z resztą społeczności lokalnej, zostały opracowane jako odpowiedź na każdy z głównych problemów. Problemy, jak to opisano w rozdziale poprzednim, zostały zdiagnozowane i rozpoznane w trakcie prac nad strategią w poszczególnych zespołach tematycznych. Jako baza do rozważań posłużyły, poza osobistym doświadczeniem i obserwacją członków zespołów tematycznych, również badania socjologiczne, przeprowadzone w ramach projektu – ankietowe, spacerowe diagnostyczne i kawiarenki konsultacyjne.

Opis celów został ustrukturyzowany w ten sposób, że odpowiedzią na każdy zdiagnozowany problem główny jest cel strategiczny. Rozwinięciem idei zawartej w celu strategicznym i jej uszczegółowieniem są cele techniczne. Do nich przyporządkowany został cały szereg działań. Te ostatnie opisane zostały w części strategii opisującej harmonogram działań.

Cele strategiczne, mające wyznaczać kierunek działań na rzecz seniorów w Legionowie, określono - podobnie jak problemy - w kontekście trzech sfer życia lokalnej społeczności, a więc zdrowia i rekreacji, sfery obywatelskiej oraz edukacji i kultury. W dalszej części tego rozdziału przedstawione zostały cele strategiczne wypracowane w toku spotkań zespołów tematycznych oraz przypisane do każdego z nich cele techniczne.

7.1 Poprawa i rozszerzenie i działań skierowanych na utrzymanie zdrowia i rozwój aktywności fizycznej legionowskich seniorów

Sfera szeroko pojętej ochrony zdrowia, obejmującej wiedzę na temat zdrowego stylu życia, możliwości uprawiania sportu, zdrowego żywienia, ale także kwestie organizacji pracy lokalnych placówek służby zdrowia i dostępu do lekarzy specjalistów, to dla starszych mieszkańców Legionowa tematy, które, jak wskazują przeprowadzone badania ilościowe i jakościowe, cieszą się największym zainteresowaniem. Jest to bezsprzecznie jedna z najważniejszych dla seniorów sfer życia. Trudności, na jakie napotykać osoby starsze w tej kwestii są po części systemowe i trudne do rozwiązania lokalnie (jak na przykład dostęp do lekarzy specjalistów). Częściowo jednak wynikają z uwarunkowań organizacyjnych czy nieświadomości w lokalnej społeczności odnośnie potrzeb starszych mieszkańców miasta, jak również barier wynikających z ich sytuacji rodzinnej i ekonomicznej.

Diagnoza problemów z zakresu zdrowia i rekreacji doprowadziła do sformułowania celu strategicznego „Poprawa i rozszerzenie i działań skierowanych na utrzymanie zdrowia i rozwój aktywności fizycznej legionowskich seniorów”. Jego osiągnięcie umożliwić ma realizacja celów technicznych, przedstawionych poniżej.

CT(ZR)1. Zwiększenie dostępności świadczeń zdrowotnych i badań dla seniorów poprzez współpracę z placówkami medycznymi w celu lepszej organizacji przyjęć. Miejskie programy

profilaktyki zdrowotnej. Usprawnienie systemu informacji o dostępnych świadczeniach i zasadach ich udzielania.

CT(ZR)2. Poprawa aktywności fizycznej legionowskich seniorów poprzez zwiększanie świadomości znaczenia ruchu dla zdrowia oraz stworzenie infrastruktury, pozwalającej osobom starszym na aktywność przy minimalnych nakładach finansowych, z uwzględnieniem preferowanej przez nich formy ruchu na świeżym powietrzu oraz ograniczeń ekonomicznych (system zniżek dla osób 60+).

CT(ZR)3. Stworzenie w miejskich placówkach sportowych i kulturalnych oferty spędzania czasu wolnego dedykowanej seniorom, uwzględniającej ich preferencje i możliwości oraz zapewnienie sprawnego systemu informowania ich o takich wydarzeniach.

CT(ZR)4. Poprawa zakresu i jakości usług opiekuńczych w Legionowie poprzez zwiększenie liczby miejsc w domach dziennego pobytu, wspieranie inicjatyw mających na celu opiekę nad seniorami, w tym klubów seniora, klubów osiedlowych, rodzinnych domów pomocy społecznej, inicjowanie działań z zakresu wolontariatu i pomocy sąsiedzkiej oraz poprawę dostępności informacji na temat usług opiekuńczych dla osób starszych w mieście.

7.2 Zwiększenie aktywności obywatelskiej mieszkańców Legionowa w wieku 60+

Zarówno badanie przeprowadzone przez SPP „Nadzieja” wśród legionowskich seniorów w 2010 roku, jak i ankietę, stanowiącą część projektu „Legionowianie 60+” wskazują na niską aktywność obywatelską seniorów. W badaniu z 2010 roku zaledwie 30% seniorów wykazała chęć zaangażowania się w życie publiczne, na przykład poprzez wolontariat i współpracę z organizacjami pozarządowymi pomimo, że zdecydowana większość z respondentów badania wskazywała wśród najważniejszych potrzeb osób starszych chęć czucia się potrzebnym i niesienia pomocy innym. W tym samym badaniu aż 72% pytanym uważało, że ludzie starsi mogą mieć wpływ na życie lokalnej społeczności. Zbliżone wnioski płyną z badania ankietowego, przeprowadzonego w ramach projektu „Legionowianie 60+”, przeprowadzonego cztery lata później. Zdecydowana większość spośród 500 ankietowanych legionowskich seniorów wykazała chęć aktywności obywatelskiej poprzez uczestnictwo w spotkaniach z władzami miasta (45%), politykami (15%) i działaczami organizacji pozarządowych (29%). Jednak już na pytanie o chęć i preferowane formy działalności obywatelskiej aż 21% respondentów nie wybrało żadnej odpowiedzi, co może wskazywać, że nie są zainteresowani żadną aktywnością w tej sferze. Jako przyczyny wskazywano brak sił i chęci, wynikające z wieku. To wszystko może prowadzić do wniosku, że choć seniorzy postrzegają sferę obywatelską za ważny aspekt życia i chcieliby mieć wpływ na decyzje dotyczące lokalnej społeczności, nie przekłada się to na ich aktywność w tym kierunku. Bariery są tu najczęściej stan zdrowia (niepełnosprawność, niedołęźność) i niski dochód.

Na bazie takiej diagnozy sformułowany został cel strategiczny „Zwiększenie aktywności obywatelskiej mieszkańców Legionowa w wieku 60+”. Sposobem jego osiągnięcia jest realizacja szeregu celów technicznych, które zespół tematyczny określił następująco:

CT(OB)1. Zwiększenie zainteresowania ze strony seniorów sprawami publicznymi

- a) nabycie nawyku brania w swoje ręce, zmniejszenie postaw biernych i roszczeniowych seniorów
- b) zwiększenie wiedzy na temat możliwości włączenia się w działania obywatelskie w środowisku lokalnym
- c) zmiana postrzegania organizacji pozarządowych: „ja – działacz organizacji pozarządowej, a nie „ja – klient organizacji pozarządowej”

- d) wzrost wiedzy na temat reprezentantów (politycy, Rada Seniorów, Rada Miasta)
- e) wzrost wiedzy o: ankietach, konsultacjach społecznych, inicjatywach lokalnych itd.

CT(OB)2. Przełamanie/zminimalizowanie niechęci do aktywności obywatelskiej

- a) zminimalizowanie problemów adaptacyjnych seniorów wynikających z gwałtownego zaniedbania aktywności zawodowej i/lub opuszczenia przez rodzinę
- b) wzmocnienie poczucia sprawstwa, skutecznego wpływu na sprawy publiczne – „moje zdanie się liczy”
- c) podniesienie poziomu samooceny seniorów (wskazanie mocnych stron, potencjału)
- d) wzmocnienie postaw liderek seniorów
- e) dostosowanie przestrzeni miejskiej do potrzeb seniorów.

CT(OB)3. Umożliwienie seniorom działań w sferze obywatelskiej

- a) wzmocnienie wizerunku seniora w społeczeństwie jako osoby kompetentnej i doświadczonej
- b) kierowanie do seniorów informacji dedykowanej:
  - odpowiedni układ graficzny
  - odpowiedni format plakatów informacyjnych
  - informacje umieszczone na dobrej wysokości
  - prosty język - jasne informacje
- c) zwiększenie skuteczności kanałów dystrybucji informacji kierowanych do seniorów
  - zmniejszenie poziomu e-wykluczenia informacyjnego seniorów
  - poprawa i rozpropagowanie wśród seniorów miejskiego systemu sms
  - scentralizowanie i skuteczne zarządzanie informacjami dla seniorów
  - usprawnienie systemu informacji – pełne wykorzystanie istniejących i opracowanie nowych kanałów informacji
  - zmniejszenie wykluczenia informacyjnego seniorów - mieszkańców domków jednorodzinnych
- d) udostępnienie oferty aktywizującej seniorów do działań obywatelskich
  - wzmocnienie działań informacyjnych na temat możliwości udziału seniorów w różnych formach aktywności obywatelskiej i skierowanie ich bezpośrednio do seniorów przez lokalne organizacje pozarządowe i administrację
  - wzmocnienie lokalnych organizacji pozarządowych w zakresie standardów zarządzania, pozyskiwania środków na działania, zasad skutecznych działań informacyjno-promocyjnych, włączania szerokiej rzeszy obywateli, w tym seniorów w swoje działania
  - wzrost partycypacyjności działań Legionowskiej Rady Seniorów, Rady Miasta, polityków.

7.3 Zwiększenie aktywności edukacyjnej i kulturalnej legionowskich seniorów

Z badań przeprowadzonych wśród legionowskich seniorów zarówno w 2010 roku, jak i w 2014 wynika, że starsi mieszkańcy Legionowa są zainteresowani poszerzaniem wiedzy. Wyniki ankiety sprzed czterech lat pokazały, że ponad połowa respondentów chciała uczestniczyć w zajęciach wspomagających ich rozwój osobisty. Tematy, na jakie wskazywali ankietowani to wykłady na różne tematy, turystyka, koła zainteresowań związane z różnymi dziedzinami sztuki, ale także zajęcia pozwalające nabyć umiejętności praktyczne jak obsługa komputera czy telefonu komórkowego. W ankiecie przeprowadzonej w ramach projektu „Legionowanie 60+” potwierdza się zdiagnozowana wówczas chęć samodoskonalenia i poszerzania wiedzy. Niemniej jednak wydaje się, że akcenty odnośnie treści potencjalnych zajęć edukacyjnych zostały nieco inaczej rozłożone. Wyniki ankiety z 2014 roku wskazują, że prawie połowa legionowskich seniorów chciałaby pogłębić swoją wiedzę na temat zdrowia (47%). Inne dziedziny, wskazywane przez ankietowanych, potwierdzają preferencje odczytane 4 lata wcześniej. W obydwu badaniach

dość duży nacisk respondenci kładą na chęć nauki obsługi komputera, telefonu komórkowego i innych urządzeń elektronicznych nowej generacji. To może wskazywać na ich poczucie e-wykluczenia, które jednak chcą niwelować.

W przypadku kultury seniorzy deklarują chęć uczestnictwa w niej zarówno jako widzowie (koncerty, teatr), jak i czynnie, np.: udzielając się w chórze czy biorąc udział w zajęciach malarских. Podobnie jednak, jak w przypadku aktywności obywatelskiej, za deklaracjami zainteresowania tematem i chęci uczestnictwa w wydarzeniach o charakterze edukacyjnym i kulturalnym, często nie idzie rzeczywista aktywność starszych mieszkańców miasta.

Diagnoza istniejącej sytuacji doprowadziła w toku prac zespołu tematycznego do sformułowania celu strategicznego „Zwiększenie aktywności edukacyjnej i kulturalnej legionowskich seniorów”. Sposobem jego osiągnięcia jest realizacja szeregu celów technicznych, które zespół tematyczny określił następująco:

CT(EK)1. Zmiana postrzegania (percepcji) kultury:

- wzrost wiedzy na temat uczestnictwa w kulturze
- wzmocnienie lokalnych liderów (organizacje pozarządowe, Legionowski UTW, seniorzy - osoby indywidualne)
- zwiększenie możliwości czynnego uczestnictwa
- decentralizacja wydarzeń (położenie nacisku na lokalność – kultura w różnych częściach miasta, zwiększenie dostępu chorym, niepełnosprawnym, dalej mieszkającym)
- udostępnienie sztuki w przestrzeni miejskiej
- zwiększenie/rozwój stałej oferty kulturalnej
- udostępnienie dedykowanej i selektywnej informacji dla seniorów
- zwiększenie i ukierunkowanie kanałów dystrybucji informacji.

CT(EK)2. Zwiększenie udziału w kulturze legionowskich seniorów:

- poszerzenie/rozwój oferty kulturalnej
- zwiększenie możliwości czynnego uczestnictwa
- decentralizacja wydarzeń (położenie nacisku na lokalność - wydarzenia w różnych częściach miasta, zwiększenie dostępu chorym, niepełnosprawnym, dalej mieszkającym)
- udostępnienie sztuki w przestrzeni miejskiej
- zwiększenie/rozwój stałej oferty kulturalnej.

CT(EK)3. Zwiększenie dostępu do szerokiej i zróżnicowanej oferty edukacyjnej:

- udostępnienie oferty krótkich kursów, dających konkretne umiejętności
- udostępnienie zróżnicowanej oferty warsztatowej (np.: ogrodnictwo, nowoczesne technologie)
- udostępnienie oferty dla seniorów pracujących
- udostępnienie oferty bezpłatnej (ulgi)
- zwiększenie zakresu tematycznego oferowanych zajęć edukacyjnych
- przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu legionowskich seniorów.

CT(EK)4. Wzrost partycypacyjność legionowskich seniorów w kształtowaniu oferty edukacyjnej i kulturalnej:

- zwiększenie wpływu na tematykę i organizację zajęć
- uświadomienie lokalnym decydentom i społeczeństwu konieczności korzystania z potencjału i zasobów osób starszych
- udostępnienie dedykowanej i selektywnej informacji dla seniorów
- zwiększenie i ukierunkowanie kanałów dystrybucji informacji
- wzmocnienie lokalnych liderów (organizacje pozarządowe, Legionowski UTW, seniorzy - osoby indywidualne).

8. Harmonogram działań

Do osiągnięcia wyznaczonych celów konieczne jest zaprogramowanie szeregu działań, poprzez które zostaną one zrealizowane. Również w przypadku działań zaplanowanych w ramach „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” nie może być inaczej. Sama diagnoza sytuacji i wskazanie kierunków nie poprawi sytuacji seniorów. Niezbędna jest realizacja konkretnych projektów i inicjatyw, które sprawią, że strategia senioralna miasta przyniesie wymierne efekty.

W toku prac nad strategią zarówno zespół projektowy, jak i uczestnicy zespołów tematycznych, mieli świadomość konieczności zaproponowania, przynajmniej kilku przykładowych, inicjatyw, których realizacja pozwoli osiągnąć wyznaczone cele. Poniżej przedstawione zostały efekty prac zespołów tematycznych w postaci propozycji konkretnych działań. Zapewne nie wszystkie można podjąć od razu. Powstał jednak katalog konkretnych inicjatyw, które różne podmioty - zarówno samorząd, jak i sektor pozarządowy czy grupy aktywnych mieszkańców - mogą podjąć, by dążyć do osiągnięcia założonych celów i, finalnie, poprawy jakości życia seniorów w Legionowie.

Propozycje działań, zebrane w toku prac zespołów tematycznych, zostały zebrane w trzy bloki, zgodnie z dziedzinami życia, którymi zajmowały się zespoły. Są one wskazaniem sposobów realizacji celów szczegółowych. Utworzony na tej podstawie harmonogram działań został uzupełniony w toku opracowywania materiału ze spotkań zespołów roboczych o informacje dotyczące horyzontu czasowego, podmiotu lub podmiotów odpowiedzialnych za realizację konkretnych inicjatyw, jak również proponowane wskaźniki, za pomocą których możliwa będzie ocena stopnia realizacji wyznaczonych w ten sposób celów. W harmonogramie znalazła się również propozycja możliwych źródeł finansowania dla poszczególnych zaproponowanych działań. Biorąc jednak pod uwagę strategiczny charakter dokumentu, który ma za zadanie wskazywać kierunki i ze swej natury musi cechować się elastycznością, jak również zmieniające się w czasie warunki i możliwość pojawienia się nowych, obecnie niedostępnych źródeł finansowania, nie należy tych propozycji traktować w sposób wiążący i ostateczny. Warto jednak wziąć je pod uwagę przy projektowaniu działań na rzecz legionowskich seniorów, ponieważ wynikają one z problemów i wskazówek, jakich udzielili sami zainteresowani w toku prac nad strategią.

Podsumowując materiał wyjściowy, który posłużył do opracowania niniejszego harmonogramu, warto zauważyć, że stałym postulatem, przewijającym się przy wielu celach we wszystkich trzech sferach życia omawianych w strategii, jest kwestia sposobu dotarcia z informacjami do starszych mieszkańców Legionowa. Brak skutecznych kanałów informacyjnych i w konsekwencji pozbawianie wielu seniorów możliwości uczestnictwa w szeregu inicjatyw do nich skierowanych, to często zgłaszany przez nich problem. Przy kolejnych analizowanych dziedzinach jednym z działań do zrealizowania jest stworzenie odpowiedniego systemu przekazywania informacji o sprawach interesujących seniorów. Warto więc rozważyć stworzenie medium w rodzaju cyklicznie ukazującej się broszury, ewentualnie nawiązanie współpracy z lokalnymi mediami, które mogłyby cyklicznie wydawać dodatki skierowane do seniorów, w których zebrane by były wszelkiego rodzaju informacje interesujące starszych mieszkańców miasta - od kwestii oferty placówek zdrowia i ich godzin przyjęć, przez ofertę kulturalną, sportową, po zaproszenia do uczestnictwa w wydarzeniach mających charakter obywatelski: konsultacjach, spotkaniach, grupach roboczych wspierających działanie lokalnego samorządu itp. Alternatywnym rozwiązaniem może być akcja społeczna, prowadzona wspólnie przez samorząd, organizacje pozarządowe i media lokalne, mająca na celu propagowanie wśród seniorów przydatnych im informacji i zachęcanie do aktywności wszelkiego rodzaju, a tym samym nie dopuszczanie do izolacji tej grupy mieszkańców. W tym wariancie warto poszukać, do sfinansowania akcji, sponsorów wśród przedsiębiorców, którzy kierują swoją ofertą do osób starszych.

8.1 Zdrowie i rekreacja

Poprawa i rozszerzenie i działań skierowanych na utrzymanie zdrowia i rozwój aktywności fizycznej legionowskich seniorów				
CT(ZR)1. Zwiększenie dostępności świadczeń zdrowotnych i badań dla seniorów poprzez współpracę z placówkami medycznymi w celu lepszej organizacji przyjęć. Miejskie programy profilaktyki zdrowotnej. Usprawnienie systemu informacji o dostępnych świadczeniach i zasadach ich udzielania.				
Proponowane działanie	Podmiot realizujący	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Programy profilaktyki zdrowotnej skierowane do seniorów, obejmujące ofertę bezpłatnych badań dla starszych mieszkańców Legionowa	Urząd Miasta Legionowo	budżet gminy miejskiej Legionowo środki zewnętrzne	W każdym roku począwszy od realizacji strategii	200 osób w każdym roku
Stworzenie opieki geriatrycznej ukierunkowanej na poprawę diagnostyki, leczenia i rehabilitacji.	Zakłady opieki zdrowotnej	kontrakty z NFZ programy rządowe programy UE fundusze zewnętrzne środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu roku od realizacji strategii	Każdego roku liczba osób przebadanych równa 30% populacji osób powyżej 70 roku życia
Wykorzystanie dobrych praktyk w zakresie organizacji działalności podmiotów leczniczych w celu poprawy organizacji przyjęć i zapisów do lekarzy podstawowej i specjalistycznej opieki lekarskiej z uwzględnieniem potrzeb seniorów	Zakłady opieki zdrowotnej	kontrakty z NFZ środki własne zakładów opieki zdrowotnej	W ciągu dwóch lat od uchwalenia strategii	Liczba legionowskich zakładów opieki zdrowotnej, które wprowadziły usprawnienia dedykowane seniorom
Wybudowanie szpitala w Legionowie	Zarząd Powiatu Legionowskiego Urząd Miasta Legionowo	budżet powiatu legionowskiego, budżetu gminy miejskiej Legionowo, programy rządowe programy UE fundusze zewnętrzne	W ciągu 5 lat	Objęcie pomocą lekarską w każdym roku min 500 osób

CT(ZR)2. Poprawa aktywności fizycznej legionowskich seniorów poprzez zwiększanie świadomości znaczenia ruchu dla zdrowia oraz stworzenie infrastruktury, pozwalającej osobom starszym na aktywność przy minimalnych nakładach finansowych, z uwzględnieniem preferowanej przez nich formy ruchu na świeżym powietrzu oraz ograniczeń ekonomicznych (system zniżek dla osób 60+).

Proponowane działanie	Podmiot realizujący	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Stworzenie miejsc w rodzaju placów rekreacji ruchowej lub udostępnienie istniejących (sale gimnastyczne, taneczne, siłownie, baseny) gdzie seniorzy mogliby ćwiczyć pod okiem specjalisty przy minimalnej opłacie lub za darmo	Urząd Miasta Legionowo KZB Sp. z o. o., Zarządy SMLW i miejskie kluby sportowe, kluby fitness, Organizacje pozarządowe	budżet Gminy Miejskiej Legionowo, KZB Sp. z o. o środki SMLW środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Liczba nowych placów rekreacji ruchowej w mieście oddanych w mieście w kolejnych latach Liczba seniorów, którzy skorzystali z usług obiektów rekreacji ruchowej w ramach systemu
System zniżek i ulg w miejskich obiektach sportowych i ewentualnie komercyjnych, które włączą się do systemu	Urząd Miasta Legionowo Kluby fitness Kluby sportowe KZB Sp. z o.o.	budżet Gminy Miejskiej Legionowo klubów sportowych klubów fitness KZB Sp. z o.o.	W ciągu dwóch lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów, którzy skorzystali z usług obiektów rekreacji ruchowej w ramach systemu
Stworzenie systemu ścieżek rowerowych obejmującego całe miasto – połączenie istniejących odcinków, dobudowa kolejnych ścieżek	Urząd Miasta Legionowo Starosta Legionowski	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Budżet Powiatu Legionowskiego	Sukcesywnie w ciągu 5 lat od uchwalenia strategii	Długość w kilometrach ścieżek rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych zbudowanych w skali roku
Działania edukacyjne pokazujące korzyści płynące z prowadzenia zdrowego trybu życia, w tym z aktywności fizycznej i kulturalnej, utworzenie punktów konsultacyjnych oraz przygotowanie broszur informacyjnych dla osób starszych	Urząd Miasta Legionowo Starosta Legionowski i organizacje pozarządowe kluby sportowe zakłady opieki zdrowotnej lokalne media	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Budżet Powiatu Legionowskiego Środki zewnętrzne	W ciągu roku uchwalenia strategii	Liczba osób, które skorzystały z usług punktów konsultacyjnych i otrzymała broszury w ciągu każdego roku

CT(ZR)3. Stworzenie w miejskich placówkach sportowych i kulturalnych oferty spędzania czasu wolnego dedykowanej seniorom, uwzględniającej ich preferencje i możliwości oraz zapewnienie sprawnego systemu informowania ich o takich wydarzeniach.

Przygotowanie oferty zajęć i wydarzeń skierowanej do starszych mieszkańców Legionowa, obejmujących ćwiczenia, wycieczki, wykłady, spotkania, z uwzględnieniem również seniorów pracujących (terminy)	Urząd Miasta Legionowo i Wydział Sportu, Miejski Ośrodek Kultury, Legionowskie Muzeum Historyczne, Miejska Biblioteka Publiczna, SMLW kluby osiedlowe organizacje pozarządowe	Środki instytucji oferujących zajęcia Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki UE Środki rządowe Opłaty wnoszone przez seniorów	W każdym roku od realizacji strategii	Liczba seniorów, która skorzystała z oferowanych zajęć i wydarzeń dedykowanych osobom starszym w placówkach różnego rodzaju w Legionowie
--	--	--	---------------------------------------	--

Proponowane działanie	Podmiot realizujący	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Stworzenie skutecznego systemu dystrybucji informacji o ofercie spędzania wolnego czasu dla seniorów	Urząd Miasta Legionowo, Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba osób objętych systemem
Zagospodarowanie okolicznych terenów zalesionych i legionowskiego jeziora dla rekreacji na świeżym powietrzu.	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu 5 lat od wejścia w życie strategii	Organizacja imprezy inauguracyjnej
CT(ZR)4. Poprawa zakresu i jakości usług opiekuńczych w Legionowie poprzez zwiększenie liczby miejsc w domach dziennego pobytu, wspieranie inicjatyw mających na celu opiekę nad seniorami, w tym klubów seniora, klubów osiedlowych rodzinnych domów pomocy społecznej inicjowanie działań z zakresu wolontariatu i pomocy sąsiedzkiej oraz poprawę dostępności informacji na temat usług opiekuńczych dla osób starszych w mieście.				
Wspieranie rozwoju istniejących i tworzenia nowych placówek obejmujących opieką osoby starsze: kluby seniora, kluby osiedlowe, domy pomocy społecznej, centra wolontariatu, domy dziennego pobytu	Urząd Miasta Legionowo Ośrodek Pomocy Społecznej SLMW organizacje pozarządowe osoby prywatne	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki z programów rządowych Środki unijne Środki od sponsorów	Na bieżąco od chwili wejścia w życie strategii	- Liczba seniorów, którzy skorzystali z usług placówek opiekuńczych i wsparcia w danym roku
Inicjowanie działań samopomocowych, pomocy sąsiedzkiej i wsparcia dla osób starszych od wolontariuszy	Ośrodek Pomocy Społecznej organizacje pozarządowe osoby fizyczne	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki ze źródeł zewnętrznych	Na bieżąco od chwili wejścia w życie strategii	Liczba starszych mieszkańców Legionowa objętych wsparciem przez wolontariuszy i pomocą sąsiedzką (dane zbierane przez podmioty inicjujące działania)
Poprawa dostępności informacji na temat oferty usług opiekuńczych dla osób starszych w Legionowie i ich cen	Ośrodek Pomocy Społecznej organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	Na bieżąco od chwili wejścia w życie strategii	Liczba publikacji na temat oferty usług opiekuńczych dla osób starszych w ciągu roku

8.2 Sfera obywatelska

Zwiększenie aktywności obywatelskiej mieszkańców Legionowa w wieku 60+				
CT(OB)1: Zwiększenie zainteresowania ze strony seniorów sprawami publicznym				
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Stworzenie sieci wzajemnych usług – np. Bank czasu (na początku moderacja, wyłonienie liderów, nadzór)	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Liczba osób, które włączyły się w sieć i/lub skorzystały z usług wzajemnych
Przygotowanie warsztatów dot. form aktywności w organizacjach pozarządowych, grupach nieformalnych	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Liczba osób, które wzięły udział w warsztatach
Kampania informacyjna	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki org. pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Cyklicznie w ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba osób, do których skierowana była kampania
Roczny cykl spotkań z tzw. „VIP-ami”	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Cyklicznie co roku od uchwalenia strategii	Liczba zorganizowanych spotkań Liczba uczestników spotkań
Wywieszanie informacji o działaniach i inicjatywach związanych z działaniami obywatelskimi i zachęcanie do włączenia się w ich działanie	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe KZB Sp. z o.o., SML-W, LUTW, Miejski Ośrodek Kultury	Budżet organizatora danej inicjatywy	Na bieżąco	Liczba uczestników wydarzeń, których dotyczyły wywieszane informacje
Reklamowanie organizacji pozarządowych w środowisku lokalnym i zachęcanie do włączenia się w ich działanie np. jako wolontariusze lub faktyczni realizatorzy	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne (programy rządowe, UE, sponsoring) Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba akcji promujących działalność organizacji pozarządowych Liczba nowych członków i współpracowników pozyskanych przez organizacje pozarządowe
Zebranie i przedstawienie oferty jakie instytucje/placówki po-	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Publikacja zawierająca ofertę

trzebują wsparcia – centrum wolontariatu; prezentacja dobrych praktyk – seniorzy w akcji – sylwetki		Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne		Liczba artykułów/informacji prezentujących dobre praktyki opinii publ.
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Utworzenie podstrony „Ja obywatel lub sfera obywatelska” na stronie internetowej Miasta	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu dwóch lat od uchwalenia strategii	Podstrona na www.legionowo.p Liczba odsłon podstrony
Prowadzenie akcji promocyjnych i kampanii informacyjnych dotyczących działań organizacji pozarządowych: - lepszy opis, aktualizacja danych na www.miasta - zorganizowanie legionowskiego forum inicjatyw pozarządowych (FIP) - małe granty miasta na promocję – wypracowanie form finansowania udziału organizacji pozarządowych w legionowskim FIP - promocja systemu sms (zarówno wśród mieszkańców jak i organizacji pozarządowych)	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Utworzenie Forum Inicjatyw Pozarządowych Wielkość środków finansowych przeznaczanych w kolejnych latach na granty na promocję działalności sektora pozarządowego i funkcjonowanie FIP Liczba nowych użytkowników systemu SMS w kolejnych latach
Promowanie aktywności obywatelskiej seniorów poprzez zakładanie organizacji pozarządowych – szkolenia z zakładania i prowadzenia	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W dwóch lat od uchwalenia strategii	Liczba uczestników szkoleń
Wyznaczenie dni spotkań z przedstawicielami władz, politykami itp.	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Co roku począwszy od wejścia w życie strategii	Liczba uczestników spotkań w kolejnych latach
Stworzenie biuletynu informacyjnego – zebranie w jednym miejscu informacji na temat dni przyjęć, spotkań	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Legionowo	W ciągu dwóch lat wejścia w życie strategii	Częstotliwość wydań i nakład biuletynu
Oferta biur poselskich – szersza	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu roku od uchwalenia	Publikacja zawierająca

informacja na ten temat	Biura poselskie na terenie Legionowa	nowo Śródki z budżetów biur poselskich	nia strategii	informacje o ofercie biur poselskich
Zaproszenie seniorów na sesje Rady Miasta, Rady Seniorów, Komisji Problemowych – informacje, relacje w Internecie	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	Na bieżąco od wejścia strategii w życie	liczba odsłon stron z relacjami z sesji i komisji problemowych Rady Miasta
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Organizowanie debat publicznych polityków, przedstawicieli władz	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Co roku, cyklicznie, począwszy od wejścia w życie strategii	Liczba zorganizowanych debat Liczba uczestników debat
Usprawnienie komunikacji (system sms, biuletyn, tablice „strefa seniora”, zakładka na www miasta)	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu dwóch lat od uchwalenia strategii	Liczba nowych subskrybentów systemu SMS Zakładka na stronie www.legionowo.pl Liczba tablic informacyjnych „Strefy Seniora”
Informowanie o terminach konsultacji społecznych	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	Na bieżąco od wejścia w życie strategii	Liczba seniorów uczestniczących w spotkaniach konsultacyjnych i innych formach konsultacji społecznych
Publikowanie wyników konsultacji – dotarcie z nimi do seniorów	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	Na bieżąco od wejścia w życie strategii	Odsetek seniorów, do których dotarła informacja o wynikach konsultacji (badanie na grupie reprezentatywnej)
CT(OB)2: Przełamanie/zminimalizowanie niechęci do aktywności obywatelskiej				
Stworzenie sieci wzajemnych usług i grup wsparcia	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia
Wzbogacenie oferty aktywizującej dla legionowskich seniorów	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne z UE i programów rządowych	W ciągu dwóch lat od uchwalenia strategii	Liczba zajęć dedykowanych seniorom Liczba uczestników zajęć dla seniorów
Profilaktyka „starości” – konsultacje z psychologiem, kampania	Ośrodek Pomocy Społecznej Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów, którzy skorzystali z konsultacji

promocyjna „nie jesteś sam” – złagodzenie przejścia z aktywności zawodowej do bierności na emeryturze	organizacje pozarządowe	Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne		Liczba uczestników spotkań organizowanych w ramach kampanii
Wzmocnienie działania Rady Seniorów	Urząd Miasta Legionowo LUTW	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne	W ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba zrealizowanych przez Miasto i jego jednostki inicjatyw podjętych przez Radę Seniorów
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Zachęcanie seniorów do współdziałania z Radą Seniorów, Radą Miasta	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Na bieżąco od chwili wejścia w życie strategii	Liczba seniorów, którzy podjęli współpracę z Radą Seniorów lub/i Radą Miasta w danym roku
Usprawnienie informacji zwrotnych – wyników konsultacji społecznych	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Na bieżąco po każdych przeprowadzonych konsultacjach społecznych	Liczba uwag i opinii przekazanych w ramach konsultacji przez osoby w wieku 60+
Opisywanie pozytywnych postaw obywatelskich w biuletynie i lokalnej prasie	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba publikacji na temat pozytywnych postaw obywatelskich osób starszych, jakie ukazały się w danym roku
Zajęcia i spotkania motywacyjne „Aktywny senior”	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu trzech lat od wejścia w życie strategii	Liczba seniorów, którzy wzięli udział w takich zajęciach i spotkaniach
Szkoła seniora – lidera	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu dwóch lat od wejścia w życie strategii	Liczba seniorów, którzy skorzystają z zajęć szkoły w kolejnych latach jej funkcjonowania
Wolontariat	organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Liczba wolontariuszy

Diagnoza barier (zrobienie mapy) – np. telefon do zgłoszeń, mail, formularz, kościoły, konsultacje społeczne	Urząd Miasta Legionowo Ośrodek Pomocy Społecznej organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki z programów UE i programów rządowych Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu dwóch lat od wejścia w życie strategii	Diagnoza barier – dokument
Systematyczne usuwanie barier architektonicznych, konsultacje społeczne przy nowoprojektowanych i budowanych inwestycjach	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne z programów rządowych i UE	Sukcesywnie w kolejnych latach przy wykonywaniu inwestycji i prowadzeniu bieżących napraw i modernizacji prowadzonych przez Miasto	Lista usuniętych w danym roku barier Liczba inwestycji poddanych konsultacjom z seniorami
CT(OB)3: Umożliwienie seniorom działań w sferze obywatelskiej				
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Angażowanie seniorów w akcje spektakularne i nagłaśnianie ich udziału	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Na bieżąco w kolejnych latach od wejścia w życie strategii	Liczba akcji z udziałem seniorów Liczba seniorów, którzy wzięli udział w akcjach społecznych Liczba publikacji na ten temat
Promowanie dobrych praktyk – aktywnych seniorów (studium przypadku – radio, Internet, biuletyn, tablice „Strefa seniora”)	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Na bieżąco w kolejnych latach od uchwalenia strategii	Liczba publikacji promujących dobre praktyki Zasięg publikacji – liczba mediów w których zostały zaprezentowane
Dbanie o odpowiednie dla seniorów formatowanie ogłoszeń i informacji: rozmiar czcionki, prosty, zrozumiały język, wywieszzone na odpowiedniej wysokości	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej Miejski Ośrodek Kultury, SML-W	Budżet podmiotu będącego autorem ogłoszenia/informacji	Na bieżąco od uchwalenia strategii	Liczba instytucji/podmiotów, które zadeklarowały stosowanie tych zasad przy przygotowaniu informacji dla osób starszych
Stworzenie sieci wzajemnych usług – wzajemne uczenie się nowoczesnych technik informacyjnych (SMS, Internet)	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Liczba osób, które włączyły się w sieć i/lub skorzystały z usług wzajemnych

Organizowanie kursów internetowych + bezpłatna kafejka internetowa dla seniorów	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne z programów UE i rządowych Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 3 lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów, którzy wzięli udział w kursach internetowych Miesięczna liczba seniorów korzystających z usług kafejki internetowej Liczba kafejek internetowych bezpłatnych dla seniorów na terenie miasta
Stworzenie na stronie internetowej Miasta podstrony dla seniorów	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Podstrona na stronie internetowej Miasta dedykowana seniorom Miesięczna liczba odsłon podstrony
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Utworzenie dedykowanych kanałów dostępu i dystrybucji, np. - specjalne tablice pt. „strefa seniora” – spójny system wizualizacji, - informacje przekazywane na uniwersytecie trzeciego wieku - lokalne ciała konstytucyjne np. Rada seniorów - instytucje, w których bywają seniorzy np. Apteki, sklepy osiedlowe, kościoły, spółdzielnie mieszkaniowe, poczta, przystanki autobusowe - lokalne media: gazeta lekarska, specjalny biuletyn informacyjny; dodatek „senior”	Urząd Miasta Legionowo LUTW organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Liczba nowych kanałów przekazywania informacji dedykowanych seniorom uruchomionych w dwóch kolejnych latach od uchwalenia strategii Liczba instytucji/podmiotów, które włączyły się do systemu przekazywania informacji dedykowanego osobom starszym
Poprawienie i rozpropagowanie systemu SMS (szerszy katalog kategorii informacji do wyboru przez seniorów) + akcja – logujemy się do systemu SMS	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Liczba nowych użytkowników w wieku 60+ zarejestrowanych w systemie w kolejnych dwóch latach
Koordinacja informacji płynących z różnych źródeł przez	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu roku od uchwalenia strategii	System pozyskiwania informacji z różnych źró-

miasto lub inną instytucję prowadzącą działalność na rzecz seniorów	Ośrodek Pomocy Społecznej	Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne		def przez podmiot wyznaczony do koordynacji
Utworzenie Centrum Aktywnego Seniora	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów korzystających z oferty centrum aktywnego seniora
Szkolenia dla organizacji pozarządowych	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Liczba przeszkolonych członków organizacji pozarządowych
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Utworzenie inkubator dla organizacji pozarządowych	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 3 lat od uchwalenia strategii	Liczba organizacji, które skorzystały z usług inkubatora
Utworzenie Centrum Wolontariatu Seniorów i Senierek	organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Liczba wolontariuszy

8.3 Edukacja i kultura

Zwiększenie aktywności edukacyjnej i kulturalnej legionowskich seniorów				
CT(EK)1: Zmiana postrzegania (percepcji) kultury: wzrost wiedzy na temat uczestnictwa w kulturze, wzmocnienie lokalnych liderów (organizacje pozarządowe, Legionowski UTW, seniorzy - osoby indywidualne), zwiększenie możliwości czynnego uczestnictwa, decentralizacja wydarzeń (położenie nacisku na lokalność – kultura w różnych częściach miasta, zwiększenie dostępu chorym, niepełnosprawnym, dalej mieszkającym), udostępnienie sztuki w przestrzeni miejskiej, zwiększenie/rozwój stałej oferty kulturalnej, udostępnienie dedykowanej i selektywnej informacji dla seniorów, zwiększenie i ukierunkowanie kanałów dystrybucji informacji.				
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Zwiększenie w mediach lokalnych informacji na temat możliwości udziału seniorów w kulturze, dobre praktyki – studium przypadku (historie aktywnych seniorów)	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Liczba publikacji w mediach lokalnych na ten temat, zainspirowanych przez podmioty odpowiedzialne za realizację
Promocja udziału w kulturze poprzez kursy, szkolenia, warsztaty, animacje – „dotknięcie” kultury	Miejski Ośrodek Kultury organizacje pozarządowe Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu dwóch lat od uchwalenia strategii	Liczba kursów, szkoleń, warsztatów itp. dla seniorów w ciągu roku Liczba uczestników szkoleń, warsztatów, kursów dla seniorów
Pokazy publiczne np. próby teatralne w parku, nagłaśnianie wydarzeń kulturalnych. Większy nacisk na kulturę w prasie, TV, aby ludzie zaczęli komentować wydarzenia kulturę.	Miejski Ośrodek Kultury organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne (np. z programów rządowych) Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba pokazów publicznych związanych z kulturą w ciągu roku Liczba uczestników pokazów publicznych
Programy/konkursy współfinansowane przez urząd; działania organizacji pozarządowych prowadzące do stworzenia alternatywnego dla miasta obiegu kulturalnego, wyłonienia lokalnych liderów i zaangażowania ich w wolontariat. Uczenie seniorów reprezentowania swojego interesu w urzędzie i zasad pozyskiwania funduszy. Stypendia	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba programów/konkursów w ciągu roku Liczba uczestników programów/konkursów w kolejnych latach

dla uczestników życia kulturalnego.				
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Zaproszenie organizacji pozarządowych nastawionych na działania grupowe i pracę ze społecznością o charakterze edukacyjnym i kulturalnym, stworzenie platformy działań dla różnych interesariuszy.	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 3 lat od wejścia w życie strategii	Liczba projektów edukacyjnych i kulturalnych zrealizowanych przez instytucje Miasta we współpracy z organizacjami pozarządowymi Liczba seniorów, którzy wzięli udział w tych projektach
Stworzenie odrębnej strony w gazecie – darmowej broszury – programu w lokalnej TV – programu w lokalnym radio – dla seniorów. Ideałem byłoby stworzenie portalu internetowego dedykowanego seniorom, prawdziwej kawiarni internetowej ze wsparciem wolontariusza komputerowego, przesyłanie newsletterów, możliwości zapisywania się na kursy przez Internet, otrzymywanie powiadomień (SMS) o wydarzeniach w mieście.	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Bezpłatna publikacja dedykowana seniorom (strona internetowa, broszura, strona w gazecie) Newsletter z informacjami dla seniorów Liczba subskrybentów newslettera dla seniorów w kolejnych latach
Utworzenie lokalnych ośrodków kultury o charakterze trwałym oraz prowadzenie lokalnie działań animacyjnych	Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna Powiatowa Instytucja Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Budżet Powiatu Legionowskiego	W ciągu 3 lat od wejścia w życie strategii	Liczba uczestników działań kulturalnych skierowanych do seniorów
Utworzenie dzielnicowych lokalnych punktów działalności kulturalnej np. przy bibliotekach, szkołach – współprowadzonych przez rozpoznawalnych miejscowych seniorów.	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W ciągu 5 lat od wejścia w życie strategii	Liczba dzielnicowych punktów działalności kulturalnej Liczba seniorów korzystających z usług dzielnicowych punktów działalności kulturalnej w kolejnych latach
Wystawy, zajęcia plenerowe,	Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	W kolejnych latach od	Liczba uczestników ple-

animacje, instalacje – wykorzystanie terenów zielonych	Miejska Biblioteka Publiczna Powiatowa Instytucja Kultury	nowo Budżet Powiatu Legionowskiego	uchwalenia strategii	nerowych wydarzeń kulturalnych
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Utworzenie kalendarza imprez cyklicznych i bieżąca aktualizacja	Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna Powiatowa Instytucja Kultury organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Budżet Powiatu Legionowskiego Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Kalendarz imprez cyklicznych Częstotliwość aktualizacji kalendarza imprez cyklicznych
Ulotki w miejscach najczęściej odwiedzanych przez seniorów, wolontariusze rozdający ulotki przed większymi imprezami dla seniorów z dokładnym opisem czy będzie to za darmo a jak nie, to za ile – ulgi z ulotką dla seniora	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 3 lat od uchwalenia strategii	Liczba emisji ulotek dotyczących ważniejszych imprez kulturalnych Nakład poszczególnych emisji ulotek Liczba miejsc dystrybucji poszczególnych emisji ulotek
CT(EK)2: Zwiększenie udziału w kulturze legionowskich seniorów: poszerzenie/rozwój oferty kulturalnej, zwiększenie możliwości czynnego uczestnictwa, decentralizacja wydarzeń (położenie nacisku na lokalność - wydarzenia w różnych częściach miasta, zwiększenie dostępu chorym, niepełnosprawnym, dalej mieszkającym), udostępnienie sztuki w przestrzeni miejskiej, zwiększenie/rozwój stałej oferty kulturalnej				
Udostępnienie bezpłatnej oferty dla seniorów, np. poprzez system parytetowy (na każdej imprezie organizator ma zapewnić określoną liczbę, odsetek biletów za darmo dla seniorów).	Miejski Ośrodek Kultury Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Środki organizatora	Przy tworzeniu planów wydarzeń i ofert skierowanych do seniorów	Liczba seniorów, którzy skorzystali z bezpłatnej oferty kulturalnej
Utworzenie lokalnych ośrodków kultury, włączenie organizacji pozarządowych w ten proces, wyłonienie lokalnych liderów, wokół których można będzie budować trwałe działania kulturalne, połączenia komunikacyjne. Lokalne kawiarnie kulturalne z darmową prasą i bardzo niskimi cenami kawy i herbaty jako tańsza alternatywa ośrodków kultury, która ma szansę samofinansowania przynajmniej częściowo. Obsługa i sprzątanie w ramach wolontariatu lub sta-	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 5 lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów korzystających z usług tego typu placówek

żów zawodowych w OPS (prace społecznie użyteczne).				
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Wzmocnienie organizacji pozarządowych i LUTW w celu stworzenia lokalnych ośrodków kultury - rozwój oferty kulturalnej: koła dyskusyjne, warsztaty artystyczne, zloty kulturalne, festiwal, dostępne finansowo dla szerokiej rzeszy odbiorców.	Miejski Ośrodek Kultury Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Środki organizatora Dotacje z dostępnych programów zewnętrznych Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne Sponsoring	Sukcesywnie w ciągu trzech lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów, którzy wzięli udział w nowo zorganizowanych formach zajęć kulturalnych: warsztatów, kół dyskusyjnych, festiwali itp.
Wprowadzenie oferty kulturalnej w całym mieście, przygotowanie oferty darmowej, propagowanie wolontariatu, bezpłatne wejściówki na imprezy, nagrody.	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna organizacje pozarządowe	Środki organizatora Dotacje z dostępnych programów zewnętrznych Sponsoring Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne		System ulg i zniżek dla seniorów Liczba ofert bezpłatnych zajęć dla seniorów w ciągu roku
Nawiązanie współpracy z aktywnymi kulturalnie z seniorami z innych miejscowości.	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów z innych miejscowości aktywnych kulturalnie, z którymi nawiązano współpracę
Wystawy, zajęcia plenerowe, animacje najlepiej tworzone przez seniorów – organizowane przez lokalne punkty kultury przy pomocy infrastruktury Urzędu.	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	Sukcesywnie w kolejnych latach od uchwalenia strategii	Liczba seniorów zaangażowanych w kolejnych latach w tworzenie tego typu wydarzeń kulturalnych
CT(EK)3. Zwiększenie dostępu do szerokiej i zróżnicowanej oferty edukacyjnej: udostępnienie oferty krótkich kursów, dających konkretne umiejętności, udostępnienie zróżnicowanej oferty warsztatowej (np.: ogrodnictwo, nowoczesne technologie), udostępnienie oferty dla seniorów pracujących, udostępnienie oferty bezpłatnej (ulgi), zwiększenie zakresu tematycznego oferowanych zajęć edukacyjnych, przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu legionowskich seniorów.				
Przygotowanie oferty w ramach LUTW/ punktów edukacyjnych w mieście; uruchomienie wolontariatu kompetencji.	Urząd Miasta Legionowo LUTW organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki wewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od wejścia w życie strategii	Liczba wolontariuszy Liczba seniorów, którzy skorzystali z przygotowanej oferty edukacyjnej
Utworzenie centrum wolontaria-	organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legio-	W ciągu 2 lat od uchwal-	Liczba wolontariuszy

tu.	Ośrodek Pomocy Społecznej	nowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	nia strategii	
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Diagnoza potrzeb edukacyjnych wśród seniorów. Uruchomienie w ramach LUTW lub alternatywnych rozwiązań punktów edukacyjnych rozlokowanych w kilku punktach miasta, uruchomienie większej ilości kursów darmowych (rola organizacji pozarządowych i Urzędu), usprawnienie komunikacji między punktami edukacyjnymi, uruchomienie wolontariatu kompetencji w ramach działań organizacji pozarządowych czy Urzędu (np.: edukacja prowadzona w domach indywidualnych osób, w ich warsztatach przydomowych, podczas wypraw plenerowych), Urząd powinien nawiązać współpracę z lokalnym Wojskiem, które posiada ogromne zasoby, jakie można wykorzystać przy okazji tworzenia szans edukacyjnych.	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Arena Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 3 lat od wejścia w życie strategii	Diagnoza potrzeb edukacyjnych seniorów – dokument Liczba uruchomionych punktów edukacyjnych i alternatywnych metod edukacyjnych Liczba seniorów, którzy wzięli udział w różnych formach edukacji w kolejnych latach
Przygotowanie oferty w ramach LUTW/ punktów edukacyjnych w mieście; uruchomienie wolontariatu kompetencji.	Urząd Miasta Legionowo LUTW organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od wejścia w życie strategii	Liczba wolontariuszy Liczba seniorów, którzy skorzystali z przygotowanej oferty edukacyjnej
Utworzenie centrum wolontariatu.	organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Liczba wolontariuszy

		oraz własne		
Utworzenie sieci usług wzajemnych.	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Ośrodek Pomocy Społecznej	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu roku od uchwalenia strategii	Liczba osób, które włączyły się w sieć i/lub skorzystały z usług wzajemnych
Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Zajęcia weekendowe, zajęcia wieczorowe, e-learning (pod warunkiem, że seniorzy potrafią obsługiwać komputer). Można pomyśleć nad systemem zlotów, jak na studiach, raz w miesiącu weekend z edukacją.	organizacje pozarządowe Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od wejścia w życie strategii	Liczba uczestników zajęć weekendowych i wieczorowych oraz kursów e-learningowych dla seniorów
Stworzenie części oferty edukacyjnej w oparciu o wolontariat, przyłączenie się Urzędu do finansowania działań poprzez bezpośrednie opłacanie kursów, rozpisywanie i sponsorowanie konkursów na darmową ofertę edukacyjną, której nie może zaoferować LUTW. Wspieranie finansowe działań LUTW	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna LUTW organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 4 lat od uchwalenia strategii	Liczba osób, które skorzystały z darmowej oferty edukacyjnej
Przygotowanie seniorów do używania komputerów i szkoleń e-learningowych.	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe Miejski Ośrodek Kultury	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne z programów UE i rządowych Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 3 lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów, którzy wzięli udział w kursach komputerowych
Poszerzenie oferty LUTW i innych organizacji pozarządowych oraz mających powstać punktów edukacyjnych w mieście.	LUTW i organizacje pozarząd. Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 4 lat od uchwalenia strategii	Liczba seniorów objętych nowymi ofertami edukacyjnymi w kolejnych latach
Przygotowanie przez Urząd miasta oferty nieustannych i darmowych kursów komputerowych i nauka obsługi – telefo-	Urząd Miasta Legionowo organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki zewnętrzne Środki organizacji pozarządowych	W ciągu roku od uchwalenia strategii, realizacja w sposób ciągły	Liczba seniorów, którzy skorzystali z bezpłatnych szkoleń dotyczących obsługi komputera i innych

nów, tabletów, aparatów cyfrowych - we wszystkich mających powstać punktach edukacyjnych miasta, zapewnienie w bibliotece i pracowni komputerowej UM osoby odpowiedzialnej za pomoc seniorom, wyznaczenie godzin w pracowni komputerowej UM specjalnie dla seniorów.		wych pozyskane z zewnątrz oraz własne		nowoczesnych urządzeń
--	--	---------------------------------------	--	-----------------------

CT(EK)4. Wzrost partycypacyjności legionowskich seniorów w kształtowaniu oferty edukacyjnej i kulturalnej: zwiększenie wpływu na tematykę i organizację zajęć, uświadomienie lokalnym decydom i społeczeństwu konieczności korzystania z potencjału i zasobów osób starszych, udostępnienie dedykowanej i selektywnej informacji dla seniorów, zwiększenie i ukierunkowanie kanałów dystrybucji informacji, wzmocnienie lokalnych liderów (organizacje pozarządowe, Legionowski UTW, seniorzy - osoby indywidualne).

Proponowane działanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródła finansowania	Termin realizacji	Wskaźnik realizacji
Ustalanie programu działań z szeroką rzeszą seniorów. (Nic o nas bez nas.) Urząd – budżet partycypacyjny z uwzględnieniem seniorów.	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	Cyklicznie w każdym roku od uchwalenia strategii	Liczba wniosków przedstawionych przez seniorów odnośnie działań na ich rzecz i budżetu miasta
Konsultacje społeczne, sondy, budżet partycypacyjny z uwzględnieniem seniorów.	Urząd Miasta Legionowo	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo	Na bieżąco w miarę potrzeb	Liczba seniorów, którzy wzięli udział w konsultacjach
Stworzenie odrębnej strony w gazecie – darmowej broszury – programu w lokalnej TV – programu w lokalnym radio – dla seniorów. Idealem byłoby stworzenie portalu internetowego dedykowanego seniorom, prawdziwej kawiarni internetowej ze wsparciem wolontariusza komputerowego, przesyłanie newsletterów, możliwości zapisywania się na kursy przez Internet, otrzymywanie powiadomień o wydarzeniach w mieście.	Urząd Miasta Legionowo Miejski Ośrodek Kultury Miejska Biblioteka Publiczna organizacje pozarządowe	Budżet Gminy Miejskiej Legionowo Środki organizacji pozarządowych pozyskane z zewnątrz oraz własne	W ciągu 2 lat od uchwalenia strategii	Bezpłatna publikacja dedykowana seniorom (strona internetowa, broszura, strona w gazecie) Newsletter z informacjami dla seniorów Liczba subskrybentów newslettera dla seniorów w kolejnych latach

9. System monitoringu i ewaluacji realizacji strategii

Realizacja strategii będzie poddana stałemu monitorowaniu. Będzie się ono odbywało poprzez gromadzenie informacji i sprawozdań od podmiotów uczestniczących w jej realizacji, jak również kontrolowanie efektów realizacji strategii w formie rocznych sprawozdań. Celem monitoringu będzie badanie stanu realizacji podjętych działań.

Prowadzony na bieżąco monitoring będzie obejmował następujące elementy:

- 1) czas realizacji i zakres planowanych działań,
- 2) wysokość oraz źródła pochodzenia środków finansowych na ich realizację,
- 3) stan realizacji zaplanowanych na dany okres zadań, realizowanych w ramach strategii.

Działania monitorujące obejmą również podmioty, które realizują strategię. W ich zakres wejdzie więc prowadzenie kontroli w placówkach i instytucjach realizujących działania wynikające ze strategii. Ponadto okresowej, nie rzadziej niż raz w roku, ocenie, zostaną poddane działania, zmierzające do realizacji poszczególnych, wskazanych w strategii celów. Oceniana będzie efektywność i celowość podjętych działań, a podstawą do sformułowania oceny będą roczne sprawozdania, o których mowa na początku niniejszego rozdziału.

Prowadzone w ramach realizacji strategii działania będą również poddawane ewaluacji, odbywającej się minimum raz w roku, której celem będzie ocena wpływu podjętych działań na realizację celów zawartych w strategii. Ewaluacja będzie się odbywać po zakończeniu roku. Wnioski z ewaluacji będą podstawą do ewentualnych korekt i zmian kierunków działania oraz modyfikacji zadań zaplanowanych do realizacji, jeśli zajdą istotne zmiany w obszarze wsparcia starszych mieszkańców miasta, które takich modyfikacji będą wymagać.

10. Źródła finansowania strategii

Źródłami finansowania realizacji „Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” będą środki, pochodzące z:

- 1) budżetu Gminy Miejskiej Legionowo,
- 2) funduszy zewnętrznych, w tym z programów Unii Europejskiej, rządowych oraz pozarządowych,
- 3) środków własnych podmiotów realizujących zadania na rzecz seniorów,
- 4) środków pozyskanych na działania związane z realizacją strategii od sponsorów.

11. Zakończenie

„Strategia działań miasta Legionowo na rzecz seniorów 60+ na lata 2015-2020” ma za zadanie objąć docelowo wszystkich mieszkańców Legionowa w wieku powyżej 60 lat, czyli około 12 tysięcy osób. Ma ona na celu stworzenie miasta przyjaznego seniorom poprzez udzielane im wsparcie, ich aktywizację i wykorzystanie drzemiącego w tej grupie społecznej potencjału, jak również opiekę nad nimi. Zawarte w niniejszym dokumencie zapisy będą realizowane przez samorząd, organizacje pozarządowe i inne jednostki w zależności od środków finansowych posiadanych przez Gminę Legionowo, jednostki realizujące program (zarówno organizacje pozarządowe, jak i inne instytucje) oraz środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych.